

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ
KOORDİNASYON BİRİMİ

**Kayseri'nin Gesi Beldesi ve Çevresindeki
Bizans Kaya Yerleşimleri**

SBA-2013-4544

N.Araştırma

SONUÇ RAPORU

Proje Yürütücüsü:
Nilay ÇORAĞAN
Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü

Araştırmacı
Derya GÜNERİ
Fadime ÖZLER
Savaş MARAŞLI
Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü

Ağustos 2016

KAYSERİ

TEŞEKKÜR

Erciyes Üniversitesi adına tarafımca yürütölen “Kayseri’nin Gesi Beldesi ve Çevresindeki Bizans Kaya Yerleşimleri” konulu araştırmama destek olan Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine (BAP) çok teşekkür ederim.

2012-2015 yılları arasında çalışma iznini veren Kültür ve Turizm Bakanlığı, Müzeler ve Eski Eserler Genel Müdürlüğü’ne teşekkür ederim. Bakanlığın çalışmalarım için dört yıldır atadığı Bakanlık temsilcileri; Alper Yıldız, Hamdi Oktay, Ali Üveyik ile beraber çalışmamda emeği geçen, Erciyes Üniversitesi Sanat Tarihi Bölüm Araştırma Görevlisi Derya Güneri, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Öğretim Üyesi Savaş Maraşlı ile Erciyes Üniversitesi Yüksek Lisans ve Lisans öğrencilerinden; Kemal Karaca, Kadim Ağce, Mustafa Öztürk, Orhan Akhan, Metehan Mezgitli, Elif Bozkırlı, Rukiye Rana Daşkun’a teşekkür ederim. Ayrıca Erciyes Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyelerinden; Doç.Dr. Sultan Murat Topçu’ya yardımlarından dolayı minnettarım.

Çalışmama ulaşım konusunda yardım eden; Kayseri Melik Gazi Belediyesi başta olmak üzere Belediye Başkanı Memduh Büyükkılıç ile Gürcan Senem’e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca ulaşımımızı sağlayan, sabır ve anlayışını esirgemeyen şoförlerimize minnettarım.

Harita çizimlerini gerçekleştiren Murat Yıldırım ve ekibi ile Not Kırtasiye sahibi Esad Gürbüzer’e yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	1
ABSTRACT	2
1. GİRİŞ	3
2.AMAÇ ve KAPSAM	4
3. GEREÇ ve YÖNTEM	5
4. GENEL BİLGİLER	6-23
5.BULGULAR	23 -25
6. TARTIŞMA ve SONUÇ	25-30
7. KAYNAKLAR	31-32
EKLER	

ÖZET

Bugün “Bağyurdu” olarak anılan Gesi, Kayseri'nin 19 km. kuzeydoğusundadır. 9. yüzyıl sonu 10 yüzyıl başlarına rastlayan VI. Leon döneminde yöre, Kappadokya teması ile ilişkili “Kharsianon” adında küçük askeri sınır bölgesi olarak belirlenmiştir. O zamanlarda yöre, piskoposların geçici olarak ikamet ettiği bir yerdir. Erciyes dağının kuzeydoğusunda boyunca uzanan dağ sırasının batı bölümünü oluşturan Koramaz Dağının batıya bakan yamaçları üzerinde pek çok vadi meydana gelmiştir. Bu vadilerden; Ağırnas, Gesi ve Derevenk önemli yerleşimler içermektedir.

Gesi'nin batısında bulunan Küçük Bürüngüz'e bağlı Üskübü (Subaşı) köyünün batısında halk tarafından “Giyret” olarak adlandırılan kayalık bölgede, Bizans dönemine ait bir yapı kompleksi tespit edilmiştir. Yapı kompleksi kilise, tören salonu, ahır, mutfak, kiler, yaşam birimleri ve güvercinlikten oluşmakla birlikte, küçük bir topluluğa ait mesken olmalıdır. Dini, sivil yapıları ve yaşam birimleri bütünlük gösteren bu kompleksi genelde mimari özelliklerine dayanarak 10-11. yüzyıla tarihlemek mümkündür.

16 km. uzunluğundaki Ağırnas Vadisi'nde yapılan çalışmalarda yoğun olarak güvercinlikler, gübre depolama mekânları ile hububat depoları ve şarap işlikleri bulunmuştur. Gesi'deki Bizans güvercinlikleri yerleşimin ekonomisi açısından ayrı bir öneme sahip olup güvercinlerin güvenli olarak yuvalayıp, çoğalmaları ile tarla ve bağlarının verimini artıran gübreleri oluşturmaları açısından önemlidir. Ağırnas vadisindeki güvercinlikleri mimari özellikleri açısından üç grupta incelemek mümkündür. İlk grubunu, kare yada dikdörtgen planlı, hazne adı verilen kuş barınağı ile gübrenin toplandığı mekanları içeren bağımsız yapılar oluşturur. İkinci grup, birbiri ile bağlantılı çok sayıda güvercinliklerdir. 3. Grup güvercinlikler diğer iki gruba oranla daha komplike yapılardır. Tek hazne ile birlikte birden fazla gübre ve yem depoları ve işlikler içerir. Güvercinlikler, yöredeki Türk Dönemine ait güvercinlikler ile ortak mimari özellikler gösterdiği gibi bazı farklılıklara da sahiptir.

Yerleşimlerin diğer zirai yapı örnekleri, güvercinliklerin yanında bağımsız olarak inşa edilmiş, hububat depolarıdır. Zemininde çok sayıda daire ya da dikdörtgen ağızlı, kuyu biçiminde depoların bulunduğu farklı büyüklükte mekânlar, birbirine açılmaktadır. Vadide şarap işliklerin azlığı dikkat çekicidir. Üzüm ezme havuzu ve üzüm suyunun biriktiği hazneden oluşan bu işlik, Kapadokya bölgesinde özellikle Soğanlı ve Erdemli'deki örneklerle paralellik göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Güvercinlik, Zirai, Bizans.

ABSTRACT

Gesi, today known as “Bağyurdu”, is located 19 km northeast of Kayseri. During the period of Leo VI, at the end of 9th C to the beginning of the 10th C, the area was identified as “Charsianon”, a small military border zone related to the Kappadokia *Theme*. In those times, bishops temporarily resided in the area. There are many valleys along the mountain range running northeast of Mount Erciyes (Argaeus). Mt. Koramaz is located on the western portion of this range. Its western slopes include the valleys of Ağırnas, Gesi and Derevenk, which house some important settlements.

Known as “Giyret” to the locals, the rocky region situated west of Üskübü (Subaşı) village in the vicinity of Küçük Bürüngüz to the west of Gesi houses a building complex. The complex consisting of a church, ceremonial hall, stable, kitchen, cellar, living areas and a dovecote should be a dwelling place for a small community. It is possible to date this complex, whose religious and civil buildings along with living areas have unity, generally to the 10-11th centuries.

During the researches carried out in the 16 kilometer-long valley of Ağırnas, a large number of dovecotes, storage areas for droppings, grain depots and wineries have been found. The Byzantine dovecotes in Gesi were particularly important for the economy of the settlement as they provided pigeons a secure place for nesting and reproducing along with generating droppings that increased the productivity of fields and vineyards. It is possible to study the dovecotes of the Ağırnas valley in three groups, according to their architectural features. The first group consists of detached, square or rectangular bird shelters, called *hazne*, with a space for the accumulation of pigeon droppings. The second group is made up of many dovecotes connected to each other. Compared with the first two groups, the third group consists of relatively more complicated structures: a single *hazne* with multiple depots for droppings and birdseed and wineries. These dovecotes share some common architectural features with those of the Turkish Period but also have some differences.

Another agricultural feature of the rock cut settlements is the detached grain depots next to the dovecotes. These are interconnecting chambers of various sizes with well-like storage places, hewn into the floors, with round or square mouths. The paucity of wineries in this valley is quite interesting. Similar to those wineries especially in Soğanlı and Erdemli in the region of Cappadocia, this winery consists of a pool where the grapes were pressed and a reservoir where the juice was collected.

Keywords: Dovecote, Agricultural, Byzantine.

1. GİRİŞ

Erciyes dağının 15 km. kuzeydoğusundan Ispile köyü yakınında üzerinden İpek yolunun geçtiği bilinen bölgeden başlayarak Uzun Yayla'ya kadar 60.km. boyunca uzanan dağ sırasının batı bölümüne Koramaz Dağı denilmektedir. Koramaz dağının batıya bakan yamaçları üzerinde arazinin çökmesi ile pek çok yarık ve vadinin oluştuğu bilinmektedir. Bu vadilerden üçü oldukça uzun ve derin olup, çalışmanın içerdiği önemli kayalık yerleşim alanları bu üç vadinin çevresinde ve içinde toplanmıştır. Bu vadiler; Ağırnas, Gesi ve Derevenk vadileridir.

Bugün “Bağyurdu” olarak anılan Gesi, Kayseri'nin 19 km. kuzeydoğusundadır. Kayseri'nin Melikgazi ilçesi sınırları içerisinde yer almakla birlikte 1965 yılında Efkere Köyü ile birleşerek Belediye olmuştur. Kendisine bağlı 11 köyü ile kasaba haline gelen yerleşimin tarihçesi hakkında bilgiler kısıtlıdır. Yerleşimin isminin menşei Hititler dönemine kadar uzanmakta olup, Hititlerin kullandıkları " Luwi-li " dilinde Gesi, Kassa, Kuwa Assa yani " Kutlu, güzel kent" anlamını taşır.Koramaz Dağı'nın adının Luwi dilinde “Koramaz=kor-uman=korama=kuka-ura-ruma=Yüce Ana Tanrıçanın Ülkesi” anlamına geldiği söylenmektedir.Bölgedeki Ağırnas yerleşiminin adı ise Luwi dilinde “ Sunak Yeri Ülkesi” dir.

9. yüzyıl sonu 10 yüzyıl başlarına rastlayan VI. Leon döneminde yörenin (886-912), Kappadokya teması ile ilişkili “Kharsianon” adında küçük askeri sınır bölgesi olarak belirlendiği bilinir. O zamanlarda yöre, piskoposların geçici olarak ikamet ettiği bir yerdir. Erken dönemlerde Bağyurdu'nun doğu bölümü Palaia Kassiane yani Beligesi, Efkereyi oluşturan doğu bölümü ise Nea Kassiane olarak anılır. Gesi'nin 3 km. batısında Mancusun yer alır.

Gesi ve çevresinde yer alan köyler; Ispıdın (Bağpınar), Vekse (Özlüce), Darsıyah (Kayabağ), Nize (Güzelköy), Efkere (Bahçeli) Ağırnas (Taşören), Küçük Bürüngüz, Mancusun (Yeşilyurt), Dimitre (Turan), İskabi (Subaşı), Büyük Bürüngüz Bizans dönemi için önemli yerleşim alanlarıdır. Adı geçen bölgede bulunan, Gesi ve köylerinde hem merkez hem de vadi ve yamaçlarda yer alan Bizans dönemi kaya yapı ve yerleşkeleri bu araştırmanın ana eksenini oluşturup çalışmanın kapsamı içerisine girmektedir. Yüzey araştırması ile belirlenecek yapıların ve yapılarda yer alan duvar resimlerinin bölgedeki konumları ve sayıları neticesinde ölçüleri alınıp teknik çizimleri yapılarak, detaylı fotoğrafları çekildikten sonra araştırma, inceleme ve değerlendirmeler eşliğinde bölgenin bir yayın olarak tanıtılması amaçlanmıştır.

Gesi'nin merkezi dahil, köyleri ile birlikte toplam oniki yerleşimde yapacağımız incelemeler dört yılı kapsamıştır. Öncelikle Gesi Merkezden başlamak üzere Yüzey araştırması, özellikle yaz aylarından Ağustos sonu ile Eylül ayının başındaki iki haftalık bir süre içinde gerçekleştirilmiştir.

2.AMAÇ ve KAPSAM

Gesi ve köylerinde bulunan Bizans dönemine tarihlenen dini ve sivil mimariye ait yapılar ve kaya yerleşim alanları bölgenin tarihi ve doğal önemini artıran tabiat ve kültür varlıklarıdır. Bahsi geçen bölgedeki Bizans devrine ait kaya yerleşim alanlarının, günümüze gelene kadar doğal ve başka nedenlerden dolayı tahribata uğramış olduğu gözlemlenmiştir. Bu yapıların mevcudiyetinin yapılacak olan araştırma ile tescillendirilip farklı şekillerde belgelenmesi sağlanmıştır. Belirlenen yapıların plan, kesit ve cephe çizimleri yapılmış; ayrıntılı slayt ve dijital fotoğrafları ile görselleri oluşturulmuştur. Aynı zamanda yapılar detaylı şekilde incelenerek tasvir ve tanımları araştırmanın metin bölümünü oluşturmaktadır. İncelemeler sonucunda bölgenin ve bölgedeki Bizans kaya yerleşiminin, Bizans sanatı içindeki yeri ve önemi belirlenmeye çalışılmıştır. Tüm veriler bir yayın eşliğinde bilime sunulacaktır.

Kayseri'nin Gesi Beldesindeki sivil, dini ve zirai işlevli kaya yapıları, ile duvar resimleri çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Bölgedeki Bizans kaya yerleşimi ve yapılarına ait herhangi bir çalışma ya da yayının olmayışı araştırmayı özgün kılmaktadır. Gesi ilçesindeki Bizans kaya yerleşimleri, Kapadokya bölgesi içerisinde yer almaktadır. Bizans (Doğu Roma)'ı oluşturan unsurlar arasında coğrafi konumu olarak önem teşkil eden Kapadokya, Bizans'ın güvenliği için tampon bir bölge konumundadır. Bizans toplumunun tarihini-kültürünü öğrenmek anlamında, Kapadokya Bölgesinin tam olarak çözümlenmesi, deşifre edilmesi özellikle mimari ve resim programı açısından önemli veriler sağlayacaktır. Gesi'deki Bizans Kaya Yerleşimlerinin araştırılması, incelenmesi ve sonuçların bilim dünyasına duyurulması Kapadokya Bölgesindeki Bizans varlığının ve genelde Bizans Devletinin taşradaki kültürel ve sosyo-iktisadi temellerinin öğrenilmesinde önem arz etmektedir.

Araştırmaya konu olan bölgede bulunan müstakil ve kaya yerleşim alanlarındaki kiliseler sadece kendi bölgesi içerisinde değil tüm Kapadokya düşünüldüğünde zincirin bir halkasını oluşturmaktadır. Kapadokya bölgesi içerisinde daha önce araştırılmamış, bu anlamda bakir bir alan olup kendine has mimari özellikleri ve duvar resimleri ile dikkat çekmektedir. Kiliselerde bulunan duvar resimlerinin bir yandan zamanın ve insanların tahrip edici gücü göz önüne alınarak, varlıkları tespit edilip belgelenerek, bir yandan da genel anlamda Kapadokya bölgesi içerisindeki duvar resmi geleneğinden farklılık ve aynılıkları incelenmiştir. Taşra üslubundan farklı olarak yöreye ait yerel özelliklerin olup olmadığı da araştırmanın ayrı bir kolunu teşkil etmektedir. Tüm bu incelemeler ve inceleme sonuçları araştırmanın sonucunda nihayetlenmiştir.

3.GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışma konusunu oluşturan “Kayseri’nin Gesi Beldesi ve çevresindeki Kaya Yerleşimleri” kapsamında Gesi, Anadolu’nun Bizans geçmişinde önemli bir taşra bölgesidir. Burada bulunan yerleşim alanlarının incelenmesi, resim programı, mimari, sosyal yapılar anlamında tarihe ışık tutacak ve elde edilecek sonuçları Özelde Kapadokya’daki Bizans’ı, genelde ise Bizans toplumunun sosyal-fiziki yaşantısına yönelik önemli ip uçları sunacaktır.

Araştırmanın hazırlanmasında izlenen yöntemlerde, kaynak taraması ve arazi çalışması olarak iki yol haritası uygulanmıştır. Bizans ile ilgili yayınlar için Ankara ve İstanbul’da bulunan yabancı kökenli enstitüler (Amerikan, İngiliz, Alman, Fransız) çalışma konumuz için önemli bir adımı teşkil etmektedir. Bu çalışmalar ikinci yol olan arazi çalışmaları için de kolaylık sağlayacak özellikle eserlerin tespit edilmesinde önemli bir veri tabanı oluşturacaktır. Arazi çalışmalarına Gesi bölgesinde; Subaşı, Ağırnas Vadisi ile başlanılmış köy ve açık arazide bulunan eserler tespit edilerek, mimari çizimleri, fotoğraf çekimleri ve yapıların çizimleri gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalardan sonra elde edilen veriler ışığı altında malzemeler kendi içerisinde ve genelde Tüm Kapadokya Bölgesi içerisinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın başarılı bir şekilde sonuçlanabilmesi için, öncelikle araştırma konusu ve amacı doğrultusunda daha önce yapılmış olan Türkçe ve yabancı yayınların okunup, incelenmesi önem taşımaktadır. Uygulama öncesi hazırlık aşamasında, araştırma sahası içinde elde edilecek veriler toplanmıştır. Bu bağlamda literatür ve saha çalışması birlikte yürütülmüştür. Çalışma konusunun içeriği ile ilgili olarak öncelikli bakış açısı; Gesi ve köylerinde bulunan Bizans Kaya Yerleşim Yerlerinin belirlenmesi olmuştur.Bu anlamda öncelikli olarak bölgedeki yerleşim yeri olabilecek yerler dolaşılıp gözlem yapılarak ve araştırma konumuza uygun görülenler çalışmaya dahil edilmiştir. Özellikle Mimari ve duvar resimleri geleneğinde yerel üslupların olup olmadığı, Bizans geleneği ile ne kadar sıkı ilişki içerisinde oldukları gibi sorulara cevaplar aranmıştır. Kaynak taraması, saha çalışması, malzeme tespiti gibi aşamalar gerçekleştirilirken bu bakış açısı doğrultusunda araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda özellikle Bizans’la ilgili literatür taraması için İstanbul ve Ankara’da bulunan Amerikan, İngiliz, Alman, Fransız Enstitü Kütüphaneleri, çalışma konusu doğrultusunda ayrıntılı bir şekilde taranmıştır.

Saha çalışması aşamasında öncelikle araştırma konumuzu oluşturan eserler Gesi ve Köylerinde tespit edilmiş, ayrıntılı ölçüleri alınarak resimlerin görsel çizimleri yapılmış ve ayrıntılı fotoğrafları çekilmiştir. Özellikle bölge içinde yer alan kaya yerleşim alanlarına ulaşımın sağlanması Kayseri Belediyesi ve kimi zaman tarafımdan sağlanmıştır. Bölgede bulunan yapıların koordinatlarının belirlenmesi ve yerleşimlerin haritalarının çıkartılması araştırmanın en önemli sonuçlarından biridir.

4.GENEL BİLGİLER

Gesi beldesi ve çevresindeki kaya yerleşimlerini konu alan çalışmamız, 2012- 2015 olmak üzere dört yılda gerçekleştirilmiştir.Bu yıllarda tespit edilen veriler, aşağıda sunulmuştur.

2012 Yılında Yapılan Çalışmalar;

2012 yılında gerçekleştirdiğimiz ilk yüzey araştırmamız, Küçük Bürüngüz köyünün güneydoğusundaki Subaşı köyü, Küçük Bürüngüz ile Ağırnas vadisinin kuzey yamaçlarında tamamlanmıştır. Subaşı köyünün, yöre halkı tarafından Giyret adı verilen kayalık mevkiinde 1 kilise, 2 ahır, 1 güvercinlik ile konut ve toplantı salonu ile mutfak ve depo işlevinde kullanılmış olabilecek mekanlar tespit edilmiştir.

Bölgenin güneyinde, 1 No'lu yapı olarak adlandırdığımız; doğu-batı ve kuzey-güney yönünde uzanan iki ahır dikkati çekmektedir. Birbirinin güneydoğu- kuzeybatı yönünde konumlanan ahırlara giriş, batı kısmı kaya bloğundan oluşan ve duvarlarında güvercin tünekleri bulunan düzensiz planlı bir mekanla sağlanır. Kuzeybatıdaki ahırın ise kuzey, doğu ve batı duvarlarında yemlikler yer almakla birlikte güneydoğu köşesinde duvarlarında nişler bulunan daire planlı bir mekan vardır. Yerleşimin orta bölümünde 2 No'lu yapı olarak adlandırılan, 20 X 5 m. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen, düz tavanlı bir mekan dikkati çekmekte, Kapadokya bölgesinde açık avlulu manastırların Salon bölümünü andırmaktadır. Bu mekanın batısındaki giriş bölümünün batısı tümüyle açık olup, doğu, kuzey ve güney duvarlarında nişler vardır.

3 No'lu Kilise serbest Haç plan tipindedir. Yapının batısında yaklaşık dikdörtgen planlı bir narteks bölümü bulunur. Beşik tonozla örtülü narteksin kuzey ve güney duvarlarında, tonoz başlangıcı hizasında silmeler mevcuttur. Narteksin doğusunda eksende bulunan bir kapı ile kiliseye girilir. Yapının kuzey, güney batı haç kollarının birleştiği kare biçimindeki merkezi bölüm, pendentif geçişli kubbe ile örtülüdür. Kilisenin doğusunda merkezi içerde, at nalı biçiminde apsis mevcuttur. Apsisi örten yarım yuvarlak kubbenin başlangıcı hizasında kazıma tekniğinde şeritler oluşturulmuştur. Yapının batı haç kolu, kuzey ve güney haç kollarından daha uzun ve geniştir. Kuzey ve güney haç kolları ise yaklaşık eş boyutlardadır. Yapının doğu haç kolu olmayıp, burada, apsis önünde kısa bir bema oluşturan kemer yer almaktadır. Bemadan apsise geçiş, apsis zafer kemeri ile sağlanmaktadır. Yapının orijinal zemini bugün toprakla dolduğu için görülememektedir. Sadece güney haç kolu zemininde bir mezar belirgindir. Gömü şapeli olarak inşa edilen yapının zemininde, bema dahil, kuzey ve güney haç kollarının duvarı boyunca bir seki dikkati çeker. Aynı sekiye batı haç kolunda rastlanmaz. Haç kolları beşik tonoz ile örtülüdür. Apsis zafer kemeri iç yüzeyi hariç, haç kollarının duvarlarında tonoz başlangıcı hizasında bir silme yapıyı çevrelemektedir. Yapının özellikle örtü sistemi dahil, duvarlarının üst bölümlerindeki sıva izleri yapının orijinalde duvar resimleri ile bezeli olduğunu gösterir.

Yerleşimin kuzeyinde 4 ve 5 no'lu yapılar vardır. Güneydeki doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekanın kuzey duvarındaki uzun geçit, kubbeli yaklaşık kare planlı bir mekana açılır. Bu yapı topluluğunun kuzeyinde yaklaşık kare planlı bir güvercinlik yapısı dikkati çeker. Kubbe ile örtülü, ortasında daire biçimli bacası olan yapının duvarlarında çok sıra halinde güvercin tünek nişleri bulunur. 5 no'lu olarak adlandırdığımız yapının güney duvarı tümüyle açık olup, düzensiz planlı bir mekana açılır.

Küçük Bürüngüz köyünde yaptığımız araştırmalarda sadece bir güvercinlik yapısı bulunmuştur .1 No'lu olarak adlandırdığımız yapı, kuzeyde dikdörtgen planlı güvercinlik ile güneyde gübrelerin depolandığı mekandan oluşur. Kuzeydeki mekan düz tavanlı olup ortasında daire biçimli bacası vardır. Mekanın batı ve kuzey duvarlarında, güvercin tüneklerini oluşturan çok sıra halinde dikdörtgen küçük nişler görülür.

Ağırnas Vadisi, Kayseri-Sivas karayolunun onsekizinci kilometresinden Kayır hanı denilen mevkiden başlar. Ispıdın (Bağpınar), Vekse, Dimitre (Turan), Ağırnas, Küçükbürüngüz, Üskübü (Subaşı) köylerinden geçerek Büyük Bürüngüz köyünde, Koramaz dağında son bulur. 16 km. uzunluğundaki vadinin Vekse ve Dimitre (Turan) köylerinin arasındaki Mançur Mevkii çukur alan olarak vadinin en derin bölümünü oluşturur. Ağırnas vadisinde bu yıl yapılan çalışmalarda ; 2 kilise, 1 şarap işliği, 27 güvercinlik ile bu güvercinliklere bağlı 27 gübre deposu ile 1 fırın (?) olabileceğini düşündüğümüz yapı tespit edilmiştir. Vadinin kuzey yakasında bulunan kaya yapıları, bir ve ikinci bölümler halinde incelenmiştir.

Vadinin kuzey yakasının, yöre halkı tarafından Augun ya da Sığır yatağı olarak adlandırılan birinci bölümünde, doğuda 1 no'lu olarak adlandırılan yapının doğusunda fırın olabilecek bir yapıya ait izler çok az belirgindir. Fırının batısında doğu batı yönünde sıralanan iki mekan birbirine ortadaki büyük bir açıklıkla bağlanmaktadır. Mekanların kuzey ve doğu duvarlarında nişler bulunur. Batıdaki mekan, kuzeyde zemininde gübrelerin depolandığı daire biçimli ağızların bulunduğu kuyulara sahip bir başka mekana bağlanır. Yapıların batısında 2 No'lu güvercinlik bulunur. Güvercinlik doğu-batı yönünde konumlanan dikdörtgen planlı, beşik tonoz örtülü ve kare planlı, kubbe ile örtülü, kuzey, batı ve güney duvarlarında çok sayı ve sırada nişlerin bulunduğu iki yapıdan oluşmaktadır. 3 No'lu yapı ise üst katta yer almakla birlikte ortada büyük bir duvar payesi ile ikiye ayrılan iki uzun geçitle ulaşılan kare bir mekandan ibarettir. Mekanın duvarlarında nişler ve zemininde gübre depolarına ait kuyuların ağızları belirginidir. Bu yapının batısındaki 4 No'lu yapı, doğu ve batı köşelerinde güvercinlikler, ortada ise depo birimlerini içerir. Doğudaki güvercinlik, düzensiz planlıdır. Güvercinliğin kuzeydoğu köşesindeki yaklaşık daire planlı bölümün duvarlarında güvercin tüneklerine ait nişler vardır. Mekan kuzeybatıda küçük dikdörtgen planlı bir mekana sahiptir. Bu yapı kuzey-güney doğrultusunda bir ara mekanla yapı grubunun ortasındaki depolara bağlanır. Depo işlevli mekanlardan doğudaki küçük boyutta olup, batı duvarındaki nişin zemininde daire biçimli bir tekne dikkati çeker. Bu nişin duvarındaki uzun geçit, batıdaki kuzey-güney doğrultusundaki dikdörtgen planlı mekanın doğu duvarındaki açıklıkla bağlantılıdır. Batıda doğu- batı yönünde sıralanmış iki güvercinlik vardır. Doğudaki kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olup ortada bir takviye kemeri ile iki bölüme ayrılır. Kuzeydeki kare bölüm kubbe ile örtülüdür. Bu bölümün kuzeybatısındaki daire planlı nişten üst kattaki depo işlevli küçük odacığa geçilir. Batıdaki güvercinlik kare planlı olup kubbe ile örtülüdür. Yapının kuzeyinde, üst kattaki dikdörtgen mekanda muhtemelen aynı işlevi görür.

Batıdaki 5 No'lu yapı ; 5 güvercinlik ile bu yapılar arasında yer alan gübre depolamaya ayrılan mekanlardan oluşur. Doğu-batı yönünde sıralanan bu yapılardan doğudaki güvercinlik kare planlı olup kuzey ve güneyde dikdörtgen kollarla genişletilmiştir. Güvercinlik, batıdaki bir açıklıkla kuzey-güney doğrultusunda gübrenin toplandığı dikdörtgen büyük bir mekana bağlanır. Mekanın zemininde gübrenin depolandığı daire biçimli iki kuyunun ağızları dikkati çeker. Yapı grubunun merkezinde, doğuda düzensiz planlı, güney bölümü beşik tonoz ile örtülü bir güvercinlik vardır. Güvercinlik batıda, kuzey-güney yönünde konumlanan yaklaşık dikdörtgen planlı iki ayrı mekandan oluşan gübrenin toplanıp, depolandığı mekana açılır. Bu mekan aynı zamanda batıda, birbiri ile bağlantılı, kare planlı iki ayrı güvercinliğe sahiptir. Bu güvercinliklerin duvarlarında güvercin tüneklerine ait nişler vardır. Örtü sisteminde, kabartma tekniğinde dikey ve çarpaz eksenlerde, şeritlerle oluşturulmuş kaburgalar dikkati çeker. Güvercinliklerin batısında kuzey-güney yönünde konumlanan iki dikdörtgen mekan, zeminindeki kuyu ağızlarından anıldığı üzere gübre depolama işlevlidir.

6 No'lu yapı; doğuda düzensiz planlı bir güvercinlik ile bu mekanın kuzey batısındaki dikdörtgen planlı iki mekan ile kuzeydoğuda düzensiz planlı bir mekanı içerir. Güvercinliğin doğu duvarındaki uzun geçit muhtemelen gübre depolamaya ayrılmış bir mekana açılmaktadır.

7 No'lu yapı bir güvercinlik ile güvercinliğin kuzeyinde kuzey-güney yönünde sıralanan üç

depo işlevli mekanlardan oluşur. Güneydeki güvercinlik kare planlı olup doğu ve batıda dikdörtgen iki bölümle genişletilmiştir. Bu bölümler dahil güvercinliğin duvarlarında çok sayı ve sırada güvercin tünek nişleri bulunur. Kubbe ile örtülü bu yapının kuzeyinde doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen gübre toplama mekanı vardır Bu yapı grubunun kuzeyindeki 8 No'lu yapı bir güvercinliktir. "L" biçimli planlı güvercinlik, batıda bir kapı ile dışa açılır. Kuzeyinde gübrenin depolandığı dikdörtgen bir mekan bulunur.

Kuzeydeki 9 No'lu yapı, özenli işçiliğe sahip, iki yuvarlak kemerli ve üstte kademeli silmeli giriş cephesi ile dikkati çekerGiriş mekanının kuzey doğusunda doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, düz tavanlı , güney duvarında yarım yuvarlak nişler bulunan zemininde ise gübre depolamaya ayrılmış kuyulara ait daire biçimli ağızların bulunduğu mekan yer alır. Bu mekan aynı zamanda kuzeybatıda yaklaşık kare planlı bir mekan ile bağlantılıdır. Mekanın zemininde, depo işlevli kuyulara ait daire ve dikdörtgen biçimli ağızlar görülür.

10 ve 11 No'lu yapılar; 4 güvercinlik ile bu yapılara bağlı gübre toplama ve depolama birimlerinden oluşur. Bu yapı grubunun güneyinde doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir güvercinlik vardır. Güvercinliğin batı bölümü kubbe, doğu bölümü düz tavan ile örtülüdür.Yapının duvarlarında güvercin tüneklerine ait nişler görülür. Yapı, batıda düzensiz planlı depo ile kuzeydoğuda küçük boyutta bir başka güvercinlik ile bağlantılıdır. "L" biçimli bu güvercinliğin güneydoğu bölümü piramidal çatı ile örtülüdür. Bu yapının kuzeybatısında doğu-batı doğrultusunda, dikdörtgen planlı depo yer alır. Yapı grubunun merkezinde bulunan güvercinlik kare planlı olup piramidal çatı ile örtülüdür. Zemininde gübre kuyularının daire biçimli ağızları dikkati çeker. Güvercinliğin kuzeyindeki açıklık doğu-batı doğrultusundaki dikdörtgen planlı depoya açılır. Deponun doğusundaki kapı ile kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı giriş mekanına geçilir. Güneydeki güvercinlik batıda dikdörtgen, doğuda ise kare planlı iki mekandan oluşur. Batıdaki düz, doğudaki piramidal çatı ile örtülüdür.Bu güvercinliklerin kuzeyinde doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı depo yer alır.

12 ve 13 No'lu yapılar, 10 ve 11 no'lu yapılarla ortak mimari özellikler paylaşır. Kare planlı kubbe ya da piramidal çatı ile örtülü güvercinlikler güneyde doğu-batı ya da kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı depo mekanları ile bağlantılıdır . 13 No'lu yapıda depo beşik tonozla sahiptir. 12 no'lu yapının güneyindeki depo mekanı, derin koridorlarla kare ve dikdörtgen planlı başka mekanlara bağlanır. 14 No'lu yapı kuzey ve güneyde birbiri ile bağlantılı iki dikdörtgen planlı güvercinlikten oluşur Kuzeyde kubbe, güneyde düz tavanla örtülü yapıların duvarlarında büyük nişlerle birlikte güvercin tünek nişleri vardır. 14 D olarak adlandırdığımız yapı ise güneyde şarap işliği ile kuzeyde işlevini belirleyemediğimiz bir yapıyı İşliğin dikdörtgen planlı merkezi bölümünün doğusunda üzüm ezme havuzu ile kuzeyde şıranın toplandığı hazne vardır. İşlevi belirlenemeyen diğer yapı doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir mekan ile kuzeyde bu mekanla bağlantılı beşik tonoz örtülü kare yapıdan ibarettir. 15 No'lu yapı, güneyde dikdörtgen planlı güvercinlik ile kuzeyde gübrenin toplandığı dikdörtgen mekandan oluşur. Duvarlarında yarım yuvarlak nişler vardır.

Vadinin kuzey yakasının batısındaki 2. bölümünde; 5 güvercinlik ile bu yapılarla bağlantılı depo birimleri, 1 kilise ile 1 bağımsız depo bulunmuştur. Bu bölgede 1 No'lu olarak adlandırdığımız yapı; kuzeyde kare planlı güvercinlik ile güneyde güvercinlik ile bağlantılı gübrenin toplandığı doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekandan oluşur.

Bölgedeki 2 No'lu Kilise, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, tek nefli bir yapıdır. Beşik tonozla örtülü kilisenin doğusunda yarım yuvarlak apsis vardır. Naosun kuzey duvarının batısında dikdörtgen bir mezar nişi bulunur . Kilisenin güney batısındaki yaklaşık "L" biçimli koridordan, yapının doğu cephesindeki kapıya ulaşılır. Kilisenin doğu cephesi özenli işçiliği ile dikkati çeker. Yuvarlak kemerli niş içinde dikdörtgen kapı vardır. Silme ile çevreli kemerin üst bölümündeki kare panoda kazıma tekniğinde haç motifi vardır. Cephenin kuzeyinde, alt bölümde, önündeki mezarı vurgulayan kazıma tekniğinde haç motifi görülür.

Bölgedeki 3 ve 4 No'lu yapılar ; kare planlı, kubbe ile örtülü güvercinlikler ile bu yapılarla

bağlantılı düzensiz planlı depo mekanlarından oluşur . Mekanların zemininde gübrelerin depolandığı kuyuların daire biçimli ağızları görülür. Bu depo mekanlarının duvarlarında da güvercin tüneklerine ait nişler bulunur. 5 No'lu yapı, güvercinlik ile bağlantısı olmayan bağımsız bir depo yapısıdır.

Bölgedeki güvercinliklerin giriş cephesi oldukça özenli işçiliğe sahiptir. Bu yapılardan biri de 6 no'lu yapıdır. Yapı; kuzey güney yönünde konumlanan birbiri ile bağlantılı iki güvercinlik-depodan oluşur. Güneydeki güvercinlik doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve beşik tonoz örtülüdür. Yapı, kuzeydoğuda kare planlı bir başka güvercinliğe bağlanır. Her iki güvercinliğin zeminlerinde gübre kuyularının daire biçimli ağızları vardır. Bölgedeki 7 no'lu yapı, doğusundaki kapı ile ulaşılan doğu-batı doğrultusundaki dikdörtgen planlı depo mekanı ile batıdaki kare planlı, piramidal kasnak ve ortada kubbe ile örtülü güvercinlikten oluşur . Deponun kuzey ve güney duvarlarında dikdörtgen büyük ve derin nişler vardır. Zeminde ise iki gübre kuyusuna ait daire biçimli ağızlar dikkati çeker. Batıdaki güvercinliğin duvarlarında ve örtü sisteminde çok sayı ve sırada güvercin tünek yuvaları yer alır. Bölgedeki güvercinliklere ait bir özellik te örtü sistemine ait kasnağın bir kenarında güvercin yemleri ya da gübrenin depolandığı başka mekanların olmasıdır.

Ağırnas Vadisinin 1 ve 2 No'lu bölgelerini içeren kuzey yakasının karşısındaki güney yakada yaptığımız çalışmalarda; 2 güvercinlik, 1 depo ile 1 kilise bulunmuştur. Güney yakadaki 1 no'lu yapı; batıda, kuzey güney yönünde konumlanan iki kare planlı, doğuda ise bu güvercinliklere açılan kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı bir güvercinlikten oluşur. Batıdaki güvercinliklerden kuzeydeki piramidal çatı ile örtülüdür. Güney ve doğudaki diğer iki güvercinlik düz çatıya sahiptir. Yapıların duvarlarında güvercin tünek nişleri bulunur. 2 No'lu yapı ; düzensiz planlı bir giriş mekanı ile bu mekanın güneydoğusundaki "L" biçimli koridorla ulaşılan kubbe ile örtülü kare planlı güvercinliği içerir. 3 No'lu yapı ise güvercinlik ile bağlantısı olmayan , depolamaya ait mekanları içeren bir yapıdır.

Güney yakada bulunan önemli buluntulardan biri de kilisedir. Kilise, doğubatı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve tek nefli, beşik tonoz örtülüdür. Yapının doğusunda merkezi içerde yuvarlak bir apsis vardır. Kuzeydeki narteks doğubatı yönünde dikdörtgen planlıdır. Narteksin güney duvarında iki yuvarlak kemerli niş vardır.Nişlerden doğudaki kiliseye giriş kapısını içerir. Batıdaki nişin zemininde mezar vardır. Bu nişin daha sonra genişletildiği, batıdaki payenin alt bölümünün yıkılmasından ve duvara iki kademeli yuvarlak kemerlerin yapılmasından anlaşılır.

2013 Yılında Yapılan Çalışmalar;

Bu seneki çalışmalarımız, Gesi'ye bağlı Ağırnas Vadisinin kuzeybatı bölümünde tamamlanmıştır. Çalışmada toplam 58 yapı incelenmiştir. Bunlar kiliseler, büyük konutların yanı sıra, çiftçi konutları, konutlara bağlı depolar ve mutfaklar, güvercinlik ve şarap işlikleridir.

Yerleşimde bu yıl 7 kilise bulunmuştur. Büyük yapı komplekslerinde kilise ev hayatının içinde bir bölüm iken Ağırnas'ta konutlardan bağımsız yapılar olarak inşa edilmişlerdir. Küçük boyutlarda inşa edilmiş kiliseler genellikle tek nefli olup gömü yapılarıdır. Bunlardan biri de 7 No.lu olarak adlandırdığımız kilisedir. Doğu-batı doğrultusunda tek nefli ve beşik tonozla örtülü kilisenin güney duvarında, zemindeki mezarın hemen üzerinde kazıma tekniğinde yapılmış iki haç motifi dikkati çekmektedir. Vadinin yaklaşık merkezinde konumlanan 11 No.lu kilise, 6.60X 5.00 m. boyutlarında olup, yerleşimin en büyük kilisesidir. Doğu-batı doğrultusunda kuzey ve güney nefler, beşik tonozla örtülür. Yapının doğusunda, güneydeki daha büyük olmak üzere iki apsis yer almaktadır. Yapının kuzey nefinin gömüye, güney nefinin ise ibadete ayrılmış olabileceği düşünülür. Yapı, İhlara ve Soğanlı bölgelerinde

görülen iki nefli kiliselerin aksine, nefler arasında destek ya da arka sistemlerinin olmaması ile dikkati çeker. Mezar kilisesi olarak inşaa edilen kilisenin kuzey duvarında arkosolium nişleri bulunmaktadır. Yapının özellikle apsis yarım kubbe ve duvarları ile templon duvarlarının sıvalı olduğu dikkati çeker. Fakat herhangi bir duvar resmine rastlanılmamıştır. Zeminde yer alan çok sayıda kuyu depolar, farklı bir dönemde yapılmış olmalıdır. Diğer bir mezar kilisesi ise 25 No.lu olarak adlandırdığımız yapıdır. Doğu-batı doğrultusunda tek nefli olarak inşaa edilen yapı, beşik tonoz örtülü olup, 5.30X 3.40 m. boyutlarındadır. Kilisenin kuzey ve güney duvarlarında karşılıklı olarak dört mezar nişi vardır. Yapıya giriş güney duvarın merkezindeki kapı ile sağlanır. Yapının duvarları tümüyle sıvalı olup resim içermemektedir. 26 No. lu kilise, 4.50X 3.00 m. boyutlarında, tek nefli olarak inşa edilmiştir. Beşik tonozla örtülü yapının kuzey ve güney duvarlarında mezar nişleri vardır. Kilisenin tonoz başlangıcında kabartma tekniğinde yapılmış dişli bir friz dikkati çeker. Aynı frizler, Kayseri ve çevresindeki erken Bizans dönemine ait duvar kiliselerinin cephelerinde görülmekle birlikte, Kapadokya yöresinde 11-12. yüzyıllara ait Zindanönü, Mustafapaşaköyü yapıları ile Cemil Manastırında bulunmaktadır. Ayrıca iki kemer arasındaki yüzeyde yer alan geometrik motifin benzeri Karacaören Kapılı vadisi 2 no'lu kilise ile Göreme'de Durmuş Kadir Basilikasında bulunur. Duvar payesinin yüzeyindeki kabartma haç motifi ise mezarları vurgulamaktadır. Vadinin batısında yer alan 29 No.lu kilise yerleşimin diğer mezar kiliseleri ile aynı mimari özelliklere sahiptir. 5.40X 3.00 m. boyutlarındaki, yapı tek nefli ve beşik tonoz örtülüdür. Yapının kuzey, güney ve batı duvarlarında mezar nişleri vardır. İçi tümüyle sıvalı yapının orijinalde duvar resimleri ile bezeli olduğu anlaşılır. Apsis yarım kubbesindeki "Teophany" yani "Dünya Hakimi İsa" sahnesi ile alt şeritteki cepheden tasvir edilmiş piskopos figürlerinin çok az bir bölümü görülebilmektedir. Yapının duvarlarının alt şeritlerinde ise tek figürlere ait boyamalar dikkati çeker. Resimlerin üslubu 10. yüzyılı işaret etmektedir.

39 No.lu Kilise, kuzey-güney doğrultusunda, yaklaşık 8.00 m. derinlikteki narteksi ile dikkati çeker. 6.00X3.50 m. boyutlarındaki doğu-batı doğrultusundaki tek nefli yapının duvarlarının önünde sekiler vardır. Zemininde ise farklı dönemde yapılmış kuyu depoların ağızları görülür. Kilise içinde mezarlara rastlanmaz iken, önündeki alanda çok sayıda mezar bulunmaktadır. Bu alanın hemen batısında ise eğimli bir su kanalı ile bu kanalın sonlandığı daire biçiminde bir tekne yer alır. Vadinin batı ucunda yer alan 50 No. lu mezar kilisesi, doğu-batı doğrultusunda tek nefli ve beşik tonoz örtülüdür. Kuzey ve güney duvarlarında mezar nişleri yer almaktadır. Özellikle kuzeybatıdaki mezar nişinin bir dönem sonra genişletilmiş olduğu dikkati çeker. Kilisenin güneydoğusunda yapı ile bağlantılı mezarlık alan bulunmaktadır.

Yerleşimin güvercinliklerden sonra en yoğun yapı grubu konutlardır. Konutlar, farklı boyutlarda inşa edilmiş basit ve komplike kimi zaman çok katlı yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Konutların birinci grubunu Erdemli'de olduğu gibi doğu-batı ya da kuzey-güney doğrultusundaki giriş mekanı olarak adlandırılan bir ön mekanın etrafında sıralanan odalardan odalardan oluşan çiftçi meskenleri oluşturur. Giriş mekanında fırın ile su depolamaya ayrılan teknelerin bulunduğu örnekler vardır. Giriş mekanına açılan kare dikdörtgen ya da düzensiz planlı mekanların duvarlarında sekiler ve nişler, zeminlerinde ise kuyu depolar bulunur. Yerleşimdeki 33 No.lu yapı, basit çiftçi meskenlerinden biridir. Giriş mekanları konutların günlük yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Düz tavanlı mekanların duvarlarında tahıl ve su depolamaya ayrılmış derin tekneler ile zeminlerinde kuyu depoların daire biçimli ağızları görülmektedir. Farklı yükseklikteki düzlemlerde yer alan düz tavanlı dikdörtgen, kare ya da düzensiz planlı odalar rampa ya da basamakların yanı sıra oda içlerindeki geçitler vasıtasıyla birbirine bağlanırlar. Kimi zaman tavandaki, duvarları basamak oyuklarına sahip geçitlerle yukarı kata çıkılmaktadır. Yerleşimdeki konutların ikinci grubunu, bünyesinde konik yada pyramidal çatılı mutfak ile doğu-batı yada kuzey-güney doğrultusunda çiftçi meskenlerinde

giriş mekanı olarak değerlendirdiğimiz mekandan daha büyük boyuttaki “salon” adını verdiğimiz mekanı içeren, daha büyük ve komplike yapılar oluşturmaktadır. Bu konutlar, fazla nüfuslu ailelere ait konutlar olmalıdır. Fakat bu yapılar, Kapadokya’daki Selime ve Yaprakhisar’da olduğu gibi içinde kilise, ahır, büyük bir tören salonu içeren yerel aristokrat ailelere ait büyük ve kapsamlı örnekler değildir. Bizans kaya konutları ile ilgili çalışmaların azlığı çalışmamızın en zor yanlarından birini oluşturmakla birlikte bu konudaki bilgilerimizin sınırlı kalmasını sağlar. Özellikle Kallas, Ousterhout gibi araştırmacıların bu konu hakkındaki görüşleri çalışmalarımıza ışık tutmaktadır. Rodley ve Kostof’un Kapadokya’da manastır olarak kabul ettikleri yapı topluluklarından bazılarının 10. ve 11. Yüzyıllarda yerel toprak sahibi askeri seçkin ailelere ait avlulu büyük konutlardan oluşan sivil yapılar olduğu kabul edilmektedir. Fakat Ağırnas’ta yer alan konutları, bu tür büyük kapsamlı konutlar olarak değerlendirmemek gerekmektedir. 6 No.lu konut, 2.gruba ait basit örneklerden biridir. Kuzey-güney doğrultusunda beşik tonoz örtülü salona bitişik kare planlı, tepesinde bacası olan pyramidal çatılı mutfak bulunmaktadır. Salon, derin bir geçitle depo ve diğer yaşama birimlerine açılır. Salonlar, Selime ve Yaprakhisar örneklerinde konutların merkezinde yer alan yemek ya da kabul salonu olarak kullanılan çok işlevli mekanlardır. Aynı özellik Ağırnas’taki konutlarda da görülmektedir. Salonların mutfak ile olan bağlantısı, yemek işlevi ile ilintili kullanıldığının göstergesi olmalıdır. 22 No.lu yapı, bu tür konutların farklı bir uygulamasıdır. Salon çiftçi meskenlerinin giriş mekanına özgü mimari özellikleri ile dikkati çeker. Mekanın duvarları niş ve sekilerle hareketlendirilmiş olup, özenle yapılmış kapılarla diğer yaşama birimleri ve depolara açılmaktadır. Salona bitişik inşa edilmiş olan mutfakın iki farklı birimden oluştuğu dikkati çeker. Dikdörtgen planlı mekanın kuzey bölümü beşik tonoz, güneydeki bölümün ise konik çatı ile örtülü olduğu görülür. Duvarlarda nişler ile derin küçük depolara açılan açıklıklar vardır. Bu gruba ait konutların cepheleri itinalı işçilik göstermektedir.

24 No.lu yapı, mutfakın salon adını verdiğimiz mekandan soyutlandığı farklı bir uygulama olması açısından dikkat çekicidir. Genellikle bu gruba ait örneklerde mutfakın salona bitişik inşa edildiği görülmektedir. Salonun etrafında düzensiz planlı yaşama birimleri ve depolar bulunur.

28 No.lu yapı, doğu-batı doğrultusunda desteklerle iki nefe ayrılmış, düz tavanlı bazilikal salonu ile ikinci gruba ait konut örneklerinin gelişmiş grubunu oluşturur. Salonun batı duvarında görülen ocak, yerleşimin diğer konutlarında rastlamadığımız ünik bir özelliktir. Salonun güneybatısında depo ve yaşama birimleri ile güneydoğusunda konik çatılı mutfak yer alır. Bu gruba ait diğer örnekte kuzey-güney doğrultusundaki iki nefli bazilikal salon ile mutfak arasında bir geçiş mekanı olduğu dikkati çeker. Salon kuzeyde geçitlerle depo ve yaşama birimlerine açılır. Salondan daha üst koddan yer alan geçiş mekanı, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı ve düz tavanlıdır. Tavan başlangıcındaki kademeli silmelerle itinalı işçilik göstermektedir. 54 No.lu yapı, yerleşimin en büyük yapılarından biri olmakla birlikte, doğu ve batı yönünde birbiri ile bağlantılı iki ayrı konuttan oluşmaktadır. Yapının doğu bölümünde kuzey-güney doğrultusunda beşik tonozla örtülü giriş mekanı, batıda doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, beşik tonozlu salona bağlanır. Salonun kuzey ve güneyinde yaşama birimleri ve mutfak vardır. Mutfak ortasında bacası olan pyramidal bir çatı ile örtülüdür. Duvarlarında nişler ve sonradan açılmış güvercin tünek yuvaları görülmektedir.

54 No.lu yapının batı bölümünde yer alan konut ise kuzey-güney doğrultusunda düz tavanlı bir salon ile batıda mutfak ve mutfak ile bağlantılı depolardan oluşur. Salonun kuzeyinde dar ve derin bir koridorla ulaşılan büyük depo vardır. Depo ve salon arasındaki geçit burada bulunan değirmen taşı ile kapatılmaktadır. Bu konutun ilginç bir özelliği salonun batısında mutfak ile bağlantılı bir işliğin varlığıdır. Sıvalı daire biçiminde derin bir teknesi olan işliğin duvarı kademeli kör kemeri alınışındaki küçük nişi ile itinalı bir işçilik gösterir. İşliğin güney

cephesindeki yuvarlak kör kemer içindeki oluk, mutfığa açılmaktadır. Ayrıca zemindeki kırık taş teknelere ait parçalar buradaki üretimin kanıtlarıdır. Mutfığın batısındaki depo ile zemininde ocak bulunan mekanlar geniş çapta üretime cevap veriyor olmalıdır. Kapadokya bölgesinde standart bir mutfak anlayışı vardır. Özellikle Orta Bizans yerleşimlerinden Açık saray'daki mutfaklar pyramidal çatıları ile Ağırnas'a benzemektedir. Ağırnas mutfakları genellikle 3.70 X3.30 m. boyutlarında küçük ölçekli mekanlardır. Akhisar Çanlı Kilise civarında küçük, Selime Kalesinde ise büyük boyutta mutfaklar bulunmaktadır. Dolayısıyla Kapadokya yöresinde, büyük ve küçük komplekslerin ölçeklerine tutarlılık gösterecek boyutta mutfaklar yapılmıştır.

Vadinin bu bölümünün ikinci yoğun yapı grubunu güvercinlikler oluşturur. Güvercinlikler yerleşimin ekonomisi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Kapadokya yöresinde inşa edilen bu güvercinlikler, güvercinlerin güvenli olarak yuvalayıp, çoğalmaları ile sınırlı sayıdaki tarla ve bağların verimini artıran gübreleri oluşturmaları açısından önemlidir. Bu yılki çalışmamızda yaklaşık 11 adet güvercinlik tespit edilmiştir. Yerleşimin geçen yıl incelediğimiz kuzeydoğu bölümünün en yoğun yapı grubu güvercinlikler olmasına karşın bu yıl çalışılan kuzeybatı bölümünde az sayıda güvercinliğe rastlanmaktadır. Bu yıl bulunan 4 yapı, kare yada dikdörtgen planlı hazne adı verilen kuş barınağından oluşur. Hazneler genellikle merkezinde daire biçiminde bacalar bulunan konik ya da pramidal çatılar ile örtülüdür. Duvar ve çatıda çok sayıda güvercin tünek yuvaları vardır. Güvercinliklerden bazıları tek hazne ile birlikte gübrenin toplandığı mekan ve yem depolarından oluşur. Geçen sene incelediğimiz örneklerde olduğu gibi gübrenin toplandığı mekanlar, genelde dışarı ile bağlantısı olmayan hazneye bitişik inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı bu mekanlar, yemlerin depolandığı karanlık ve serin mekanlara açılır. Mekanların zemininde çok sayıda kuyu depolar ile duvarlarda nişler görülmektedir. Yerleşimde şarap işliklerinin azlığı dikkati çekmektedir. Üzüm ezme havuzu ile üzüm suyunun biriktirildiği hazneden oluşan bu işlik, Kapadokya bölgesinde özellikle Soğanlı ve Erdemli'deki örneklerle paralellik göstermektedir. Yeni keşfedilen bu sivil yapı örnekleri, yerleşim ve çevre kimliğine katkıda bulunan ve yöresel yaşam biçimini yansıtan halk mimarisinin temsilcileridir. Kendine özgü mimari özelliklerine rağmen bugüne kadar yeterince araştırılmamış bu yapılar, döneminin sosyal ve ekonomik yapısını, ticari etkinlikleri ile komşuluk ilişkilerini aktaran belge niteliğindedir. Mekanların organizasyonu hane halkının sosyal yapısını ve toplumun temel hiyerarşisini ortaya koymaktadır.

2014 Yılında Yapılan Çalışmalar;

2014 yılında yapılan çalışmalarda Gesi beldesinin Turan köyünde gerçekleştirilmiştir . Yerleşimde toplam 28 yapı tespit edilmiştir. Bunlar; 3 kilise, 19 konut, 1 işlik, 1 ahır, 2 güvercinlik ile 2 işlevi tespit edilemeyen yapıdır. Köydeki yapılar kuzeyden güneye doğru numaralandırılarak çalışılmıştır Yapıların giriş cephelerin önüne eski köye ait duvar yapıları eklenmiştir. Dolayısıyla bu kaya yapıları daha sonradan köylüler tarafından kullanıldığı için kısmen orijinal durumunu yitirmiştir.

T1 No'lu Kilise doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, beşik tonoz örtülü, tek nefli bir kilisedir. 3.54X2.47m. boyutlarındaki yapı, doğuda yarım yuvarlak bir apsisle sonuçlanır. Yapının apsisinin kuzey ve güneyinde sekiler dikkati çeker. Yapıya giriş batıdaki kapı ile sağlanır. Kilisenin kuzey duvarında yaklaşık eş boyutlarda dikdörtgen dört niş bulunmaktadır. Kilisenin batısında 5.21X3.11 m. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir narteks bulunur. T2 No'lu Yapı , 3.14X3.15 m. boyutlarında kare planlı bir ön mekanın doğusunda birbiri ile bağlantılı iki küçük mekan bulunmaktadır. Mekanın zemininde daire biçimli bir kuyu depo yer almaktadır. Mekanın kuzey duvarındaki geçitle yüksek kotta bulunan büyük oranda tahrip olmuş bir mekana geçilir. Mekanın güney duvarındaki derin

geçit, güneydeki mekana açılır. Düzensiz planlı bu mekanın duvarları sade olup, zemininde daire biçimli kuyu deponun ağız kısmı dikkati çeker.

T3 No'lu yapı , üç farklı kottaki yapılardan oluşur. En alt kotta; kuzey-güney doğrultusunda sıralanmış iki yapı bulunmaktadır. Güneydeki mekan, 2.85X 3.71 m. boyutlarında dikdörtgen planlı, düz tavanlı bir yapıdır. Mekan batı duvarda eksenin kuzeyinde yer alan kapı ile girilmektedir. Güney duvarda iki farklı boyutta yuvarlak niş görülmektedir. Nişlerden batıdaki muhtemelen ocak olarak kullanılmıştır. Kuzey duvarın merkezindeki açıklık ile kuzeydeki mekana geçilir. Kuzey mekan düzensiz planlıdır. Mekanı doğu ve batı bölüm olmak üzere iki bölüm halinde incelemek mümkündür. Batı bölüm kuzey-güney doğrultusunda, 2.02X 3.48m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mekanın güney bölümünde ortasında bacası olan konik bir çatı dikkati çeker. Bu bölüm, kuzey-güney doğrultusunda, 1.66X6.15 m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. Mekanın kuzey ve güney bölümlerinde ortasında bacası olan konik çatılar yer alır.

T3 No'lu yapının üst kotunda , doğubatı doğrultusunda, 4.67X 3.62m. boyutlarında dikdörtgen planlı bir yapı vardır. Düz tavanla örtülü yapının güneybatısında ortada baca deliği olan konik bir çatı dikkati çeker. Yapının batı cephesi tümüyle açıktır. Mekanın doğusunda iki yuvarlak kemerli arkad doğuda yer alan 2.98X 3.05m. boyutlarındaki mekana açılmaktadır. Bu mekanın zemininde 60 cm. boyutlarında deponun daire biçimli ağız dikkati çeker. Yapının güney batısında 1.75X2.13 cm. boyutlarında dikdörtgen bir mekan bulunur. Mekanın doğu duvarında duvar boyunda didörtgen bir niş oyulmuştur. Bu mekanın batı duvarında eksende bir kapı yer alır. Bu kapının önünde düz tavanlı 079X1.81 cm. boyutlarında dikdörtgen bir mekan daha vardır.

T3 No'lu yapının en üst kotunda bir güvercinlik vardır. Güvercinlik, doğu-batı doğrultusunda, 4.12X2.69cm. boyutlarında dikdörtgen planlı bir yapıdır. T4 No'lu Yapı, kuzey- güney yönünde sıralanan beş mekandan oluşmaktadır. Güneydeki iki mekandan en dıştaki konik çatılı, yaklaşık dikdörtgen planlıdır. Yapının kuzey duvarındaki iki açıklıkla 3.05X3.42 cm. boyutlarında yaklaşık dikdörtgen planlı bir şarap işliğine geçilmektedir. İşliğin doğu ve kuzey duvarlarında üzüm ezme havuzu ile sıra biriktirme haznesi bulunmaktadır. Her iki birim birbirine bir kanal ile bağlanır. Düz tavanlı mekanın güneybatı köşesinde bir baca deliği görülür. İşliğin kuzey duvarının batısında yer alan kapı ile kuzeydeki mekana geçilmektedir. 2.05X4.00 cm. boyutlarında dikdörtgen planlı mekanın güney duvarı batıda kademelenmiştir. Mekanın batı duvarında dikdörtgen büyük bir niş yer alır. Kuzeydeki mekan, 4.33X3.40 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Mekanın kuzey duvarının batısındaki kapı ile kuzeydeki diğer mekana geçilir. Doğru duvar boyunca bir seki bulunmaktadır. Düz tavanlı mekanın zemininde kuzeyde daire biçimli beş adet amphora yuvası dikkati çekmektedir. Kuzeydeki diğer mekan, 3.40X2.46 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. T5 No.lu Yapı; 4.25X3.45 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve düz tavanlı merkezi bir mekanın doğu ve güneyindeki üç mekandan oluşmaktadır. Güneybatıdaki mekan, 1.33X1.64cm. boyutlarında yaklaşık kare planlıdır. Mekanın batı cephesi tümüyle açıktır. Mekan, kuzeyindeki merkezi mekana büyük bir kemerle açılır. Doğru duvarında ise doğudaki işliğe açılan bir geçit bulunmaktadır. Doğudaki işlik 1.99X1.84 cm. boyutlarında yaklaşık kare planlıdır. Düz tavanlı mekanın güney duvarında dikdörtgen bir üzüm ezme havuzu, doğu duvarında ise dikdörtgen küçük bir üzüm suyunu toplandığı hazne yer alır. Mekanın zemininde daire biçimli ağız olan bir kuyu depo vardır. Merkezi mekanın doğusunda 1.84X200cm. boyutlarında küçük bir mekan bulunur.

T6 No.lu yapı, bir şarap işliğidir. 2.45X 1.63 cm. boyutlarında dikdörtgen planlı merkezi mekan düz tavanlı olup, kuzey duvarında yarım yuvarlak bir niş içerir. Doğusunda büyük bir üzüm ezme havuzu yer alır. Tavanında ise daire biçimli baca bulunur. Merkezi mekanın

güneyinde, üzüm ezme havuzuna bir kanal ile bağlanan dikdörtgen hazne yer alır.

T7 No.lu yapı , kuzey-güney doğrultusunda konumlanan iki ayrı mekandan oluşan güvercinliktir. Güneydeki mekan, 3.23X 3.15 cm. boyutlarında yaklaşık kare planlı ve düz tavanlıdır. Mekanın duvarlarında, üstte güvercin tünek yuvaları yer alır. Mekan kuzeydeki açıklıkla güvercinlerin barındığı hazneye açılır. Bu hazne 3.87X2.95 cm. boyutlarında dikdörtgen planlı olup tepesinde bacası olan konik çatıya sahiptir. Mekanın doğu duvarında eksende yarım yuvarlak niş bulunur. Nişin zemininde daire biçimli ağzı olan kuyu mezar vardır.

T8 No.lu yapıyı üç farklı kotta incelemek mümkündür. Alt kotta, doğu-batı yönünde konumlanmış iki mekan vardır. Batıda kuzey güney yönünde dikdörtgen planlı, 2.78X2.81 cm. boyutlarında bir giriş mekanı bulunur. Giriş mekanının güneybatısında 3.93X 1.97 cm boyutlarında, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, beşik tonoz örtülü küçük bir mekan yer alır. Giriş mekanının doğusundaki mekan doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olup, düz tavanlıdır. Mekanın güney duvarının batısında daire biçimli küçük bir depo daha vardır. Mekanın zemininde iki daire biçimli ağzı olan kuyu depo dikkati çeker. Orta kotta, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, 5.87X300 cm. boyutlarında bir mekan vardır. Mekanın girişinde zeminde daire biçimli ağzı olan kuyu depolar vardır. Giriş bölümünün cephesinde yarım yuvarlak nişler ile güneyde, zemininde daire biçimli ağızlı kuyu depo olan yarım yuvarlak niş bulunur. Üst kotta, yaklaşık daire planlı bir güvercinlik vardır. Yapıya batı cephesindeki açıklık ile girilir. Konik çatısı olan mekanın duvarlarında kuş tünek yuvaları yer alır.

T9 No.lu yapı, 6.18X382 cm. boyutlarında, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Beşik tonozla örtülüdür. T10 No.lu Yapı, doğu-batı doğrultusunda 6.96X 395 cm. boyutlarında dikdörtgen planlı bir mekandan oluşur. Beşik tonozla örtülü mekanın çatısında daire biçimli baca yer alır. Mekanın kuzeybatısında düzensiz planlı batı, kuzey ve doğu bölümleri yuvarlatılmış küçük bir mekan vardır. Bu mekanın üstünde konik çatı yer alır. T11 No.lu yapı, Orta ve üst kotta iki ayrı yapıdan oluşur. Orta kotta, kuzey-güney yönünde konumlanan iki ayrı mekan vardır. Güneyde 300X385 cm. boyutlarında dikdörtgen planlı bir giriş bölümüne sahip yapının doğusunda 152X197 cm. boyutlarında dikdörtgen planlı bir mekan bulunur. Mekanın zemininde daire biçimli ağızları olan kuyu depolar vardır. Üst kotta, 3.29X 306 cm. boyutlarında yaklaşık kare planlı mekan düz çatı ile örülüdür. Mekanın duvarları sade olup zeminde daire biçimli ağzı olan kuyu depo içerir. T12 No.lu yapı, güneyde 3.59X 3.55 cm. boyutlarında kare planlı giriş bölümü içerir. Düz tavanla örtülü bu bölümün kuzeyinde 143X213 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir mekan daha yer alır. Mekanın duvarlarında yer yer güvercin tünek yuvaları dikkati çeker. Bu yapının güneyinde kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı bir mekan vardır.

T13 No.lu yapı, 6.28X 5.64 cm. boyutlarında, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı bir ahırdır. Güney, doğu ve kuzey duvarlarında eş boyutlarda yarım yuvarlak yemlikler bulunmaktadır. Düz tavanlı mekanın güneydoğusunda tek bir hayvanı barındırmaya yarayan dikdörtgen küçük bir mekan yer alır. T14 No.lu yapı, kuzey-güney doğrultusunda konumlanan mekanlardan oluşur. Yapının merkezinde 6.26X6.13 cm. boyutlarında kare planlı, düz tavanlı bir mekan bulunur. Batıda uzun ince geçit bir vardır. Geçitin güneydoğusunda merkezi mekana bir geçitle bağlanan daire planlı bir mekan yer alır. Bu küçük mekanın batısındaki geçit, aynı zamanda merkezi mekana bağlanan geçite de açılmaktadır. Merkezi mekanın güneybatısında "L" biçiminde düzensiz planlı bir mekan yer alır. Mekanın güneydoğusunda konik çatı dikkati çeker. T 14 yapısının üst kotunda 369X360 cm. boyutlarında kare planlı bir depo vardır. Düz tavanlı deponun zemininde daire biçimli ağzı olan kuyu depo yer alır. T 15

No.lu yapı, alt, orta, üst ve en üst olmak üzere dört farklı kottadır. Alt kotta ahır vardır. Ahır, 6.53X 3.43 cm. boyutlarında, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Düz tavanlı mekanın güney duvarı tümüyle açıktır. Doğu ve kuzey duvarlarında yarım yuvarlak yemlikler yer alır . Orta kotta, kuzey-güney doğrultusunda konumlanan iki mekan görülür. Güneydeki mekan muhtemelen ahırdır. 4.44X 2.97 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Mekanın doğu duvarında 2.61X254cm. boyutlarında dikdörtgen küçük mekan tek hayvanı barındırmaya yarıyor olabilir. Üst kotta, 9.10 X 4.24 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir mekan vardır. Mekanın kuzey ve güney duvarlarında yaklaşık eş boyutlarda yarım yuvarlak nişler mevcuttur. Güney duvarda batıda 2.45 cm. derinliğinde daire biçimli küçük bir mekan yer alır. Mekanın doğusunda 1.90X2.00 cm. boyutlarında yaklaşık kare planlı bir mekan bulunur. Mekanın kuzeyindeki geçitin sonu kapalıdır. Yapının batısındaki beşik tonozlu geçitin güneyinde 4.63X2..20 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir mekan vardır. En üst kotta, 4.29X2.65 cm boyutlarında, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, düz tavanlı bir mekan bulunur.

T16 No.lu yapı, alt ve üst kotlarda toplam üç yapıdan oluşmaktadır. Üst kotta, 3.76X11.35 cm. boyutlarında, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir mekan vardır. "Giriş mekanı" olarak adlandırabileceğimiz bu mekan doğu-batı doğrultusunda beşik tonozla örtülü olup güney cephesinin batı bölümü yıkılmıştır. Mekanın kuzey duvarının doğusundaki açıklık 4.70X4.65 cm. boyutlarında yaklaşık kare planlı bir mekana açılır. Mekan, ortasında bacası bulunan bir pramidal çatıya sahiptir. "Mutfak" olabileceği düşünülen mekanın duvarları sade olup, kuzeyinde dikdörtgen bir niş içerir .Giriş mekanının doğu duvarının batısında iki dikdörtgen niş bulunur. Nişlerden doğudakinin duvarında batıya doğru uzanan bir koridora açılan kapı vardır. Bu koridor, 2.40X 4.00 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir mekana açılır. Koridorun mekana açılan bölümünde kapı olarak kullanılan büyük bir değirmen taşı mevcuttur. Giriş mekanının batısında 5.15 cm.genişliğinde "L" biçimli plana sahip mekanın güney duvarı tümüyle yıkılmış olup, sonradan köylüler tarafından moloz taşla örülmüştür. Mekanın kuzeyinde yaklaşık 2.00 cm. çapında daire biçimli bir mekan vardır. Depo işlevli kullanıldığı anlaşılan mekanın zemininde çok sayıda daire biçimli ağız olan kuyu depolar görülmektedir. Alt kottaki mekan, 6.96 X 3.70 cm. boyutlarında kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ve beşik tonozla örtülü mekanın güney cephesi tümüyle açıktır. Bu yapının güneyinde 7.92 cm. uzunluğunda "L" biçimli plana sahip bir güvercinlik vardır. Alt kotta ayrıca bir ahır bulunmaktadır. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekan, 7.17X 2.50 cm. boyutlarındadır. Ahırın batı ve düzensiz olan doğu duvarlarında yarım yuvarlak yemlikler dikkati çeker.

T 17 No.lu yapı, dehlizlerle birbirine bağlanan beş ayrı mekandan oluşan bir depodur. Yapıya batıdaki 7.76X 2.80 cm. boyutlarında, "L" biçimli bir plana sahip mekanın batı duvarındaki açıklıktan girilmektedir. Bu dehliz doğu-batı doğrultusundaki bir dehliz ile kesilmektedir. İkinci dehlizin batıya doğru uzanan kolunun sonunda 150X 190 cm. boyutlarında dikdörtgen bir mekan vardır. Dehlizin doğuya doğru uzanan 3.70 cm. lik kolu kuzeye doğru yön değiştirmekte burada 3.50X 3.45 cm. boyutlarında düz tavanlı kare bir mekana açılmaktadır. Bu üçüncü dehliz daha sonra güneye doğru yön değiştirmekte, yaklaşık 4.00 cm. uzunluktan sonra 3.47X 3.43 cm. boyutlarında kare bir mekana açılmaktadır. Düz tavanlı bu mekanın doğu duvarındaki açıklık, önce kuzeye sonra doğuya doğru uzanan bir dehlizle 3.49X4.32 cm. boyutlarındaki bir kare mekanla sonlanmaktadır. Düz tavanlı mekanın ortasında kare bir paye dikkati çeker.

T 18 No.lu yapı , 3.50X2.70 cm. boyutlarında, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı /tek nefli bir kilisedir. Doğu-batı doğrultusunda atılan beşik tonoz, ortada bir takviye kemeri içerir.

Yapının doğusunda merkezi içerde atnalı biçiminde bir apsis vardır. Yapının tempon duvarı özenli işçiliğe sahiptir. Burada kazıma tekniği ile dikdörtgen panolar oluşturulmuştur. Kilisenin kuzey duvarının doğusunda dikdörtgen bir niş yer alır. Yapının ayrıca batısında tümüyle yıkılmış, yaklaşık 2.50 cm. genişliğindeki narteksin izlerine rastlamak mümkündür.

T19 No.lu yapı, kuzey-güney doğrultusunda konumlanan iki yapıdan oluşmaktadır. Kuzeydeki mekan, 200X425cm. boyutlarında kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlıdır. "Giriş mekanı" olarak adlandırabileceğimiz bu mekanın güney bölümü doğu-batı yönünde atılan beşik tonozla örtülüdür. Giriş mekanının güneyinde yer alan 6.73cm. uzunluğundaki koridor ile güneydeki yapının giriş mekanına geçilmektedir. Güney yapının giriş mekanı yaklaşık tümüyle yok olmuştur. mekanın doğusunda kuzeyde yer alan mekan 458X394cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Mekan, doğu-batı doğrultusunda beşik tonozla örtülüdür.

T20 No.lu yapı, 391X 260cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, tek nefli bir kilisedir. Kilise doğu-batı doğrultusunda beşik tonozla örtülüdür. Ortada bir takviye kemeri vardır. Kilisenin doğusunda merkezi içerde, at nalı biçiminde apsis bulunur. Kilisenin kuzey ve güney duvarlarında ikişerden karşılıklı olarak dört dikdörtgen niş inşa edilmiştir. Yapının ayrıca batısındaki narteks 134X140 cm. boyutlarında olup kısmen yok olmuştur.

T 21 No.lu yapı , 2.63X6.96 cm. boyutlarında, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı bir giriş mekanı ile mekanın kuzey ve doğusundaki mekanlardan oluşur.Yapının, düz tavanlı giriş mekanının doğusunda 4.21X5.22 cm. boyutlarındaki kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen mekan vardır. Giriş mekanının kuzeyinde 3.26X2.30 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir mekan vardır. Düz tavanlı ve daire biçimli bacalı mekanın zemininde tandır dikkati çeker. Bu mekan muhtemelen mutfak olmalıdır. Giriş mekanının güney duvarındaki geçit, T19 No.lu kiliseye açılmaktadır.

Turan köyünün batı yakasında toplan yedi yapı tespit edilmiştir.Yapılar güneyden kuzeye doğru adlandırılmıştır. Tb 1 No.lu yapı, 4.40X4.18 cm. boyutlarında kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı bir ana mekan ile bu mekanın güneyindeki mekandan oluşmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda beşik tonozla örtülü ana mekanın doğu cephesi tümüyle açıktır. Mekanın güneyinde 1.81X2.71 cm boyutlarında dikdörtgen planlı bir mekan bulunmaktadır. Mekanın pramidal çatısının ortasında daire biçimli baca dikkati çekmektedir. Güney duvarında niş bulunan bu mekanın mutfak olması muhtemeldir. Tb 2 No.lu yapı, 5.44 X 3.94 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ana mekan doğu-batı doğrultusunda beşik tonozla örtülüdür. Mekanın batısında 1.96X4.51 cm. boyutlarında kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı bir mekan vardır. Bu mekan ana mekana büyük yuvarlak kemerle açılır. Ana mekanın güneyindeki açıklık ile güneydeki mekana geçilir. Güneyde yer alan mekan, 6.04X 2.34 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Düz tavanlı mekanın zemininde tandır dikkati çeker. T b 3 No.lu Yapı, 8.79X 3.67 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir giriş mekanı ile bunun güneyinde yer alan güvercinlikten oluşmaktadır. Mekanın güneyindeki açıklıkla güneydeki 3.83X3.78 cm. boyutlarında yaklaşık kare planlı mekana geçilir. Pramidal çatı ile örtülü haznenin duvarlarında çok sayıda güvercin tünek yuvaları vardır. Tb 4 No.lu yapı, Kuzey-güney doğrultusunda konumlanan iki mekandan oluşmaktadır. Kuzeydeki mekan, 4.78X3.67 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Mekanın duvarlarında çok sayıda güvercin tünek yuvaları vardır. Mekanın güney duvarındaki açıklık ile güneydeki 7.53X3.58 cm. boyutlarında doğu-batı doğrultusundaki dikdörtgen mekana geçilmektedir. Batı duvardaki basamaklı dehliz ile yukarı kottaki güvercinliğe çıkılmaktadır. Üst kottaki güvercinlik, kuzey-güney doğrultusunda konumlanan iki bölüntülü (nefli) giriş mekanı ile güvercinlik (hazne)

den oluşmaktadır. Kuzeydeki giriş mekanı ortada iki paye ile iki nefe ayrılmaktadır. 6.92X 5.00 cm. boyutlarındaki giriş mekanının doğu-batı doğrultusundaki her iki nefi aynı doğrultuda beşik tonozla örtülüdür. Neflerden güneydekine doğu duvarındaki kapı ile ulaşılır. Güney nefin güney duvarında, eksendeki kapı ile 1.75X2.00 cm. boyutlarında yaklaşık kare planlı güvercinlik (hazne) mekanına geçilir. Mekanı örten konik çatının ortasında daire biçimli baca vardır. Mekanın duvarlarında çok sayıda güvercin tünek yuvaları mevcuttur.

Tb 5 No.lu yapı,kuzey-güney doğrultusunda konumlanan üç ayrı mekandan oluşmaktadır. Kuzeyde, 5.55 cm. genişliğinde "L" biçimli plana sahip bir mekan bulunmaktadır. Bu mekan güneyindeki mekana, güney duvarı enindeki büyük bir kemerle açılır. Güneydeki mekan, 9.26X3.45 cm. boyutlarında, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Mekan aynı doğrultuda beşik tonozla örtülüdür. Mekanın zemininde, doğuda 4.06 cm. çapında daire biçimli değirmen oyuğu bulunmaktadır. Güney duvarın özellikle batı bölümü dışa doğru eğimli şekilde oyulmuş bu bölümün zeminine de ikinci bir değirmen oyuğu yapılmıştır. Bu oyuğun çapı yaklaşık 2.70 cm. dir. Bu bölümün batı duvarında dikdörtgen bir niş ile duvar önünde seki dikkati çeker. Seki üzerinde ise dikdörtgen ve daire biçimli tekneler bulunur. Bu bölümün güney batısındaki koridor ile 3.58X3.56 cm. boyutlarında kare planlı küçük bir mekana geçilir. Düz tavanlı daire biçimli bacası olan bu mekanın doğusundaki uzun koridor doğudaki düzensiz planlı mekana geçilir. Bu mekanın güney duvarı düzenli olup dikdörtgen bir niş içerir. Yapı kompleksinin güney doğusunda 3.61X3.77cm. boyutlarında yaklaşık kare planlı bir mekan vardır. Mutfak olabilecek mekanın konik çatısının daire biçimli bacası dikkati çeker.Tb 6 No.lu yapı, kuzey-güney doğrultusunda konumlanan iki mekandan oluşur. Kuzeydeki mekan, 4.77X 2.87cm. boyutlarında kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Mekanın güney duvarındaki açıklık ile güneydeki kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekana geçilir. Düz tavanlı mekanın duvarlarında güvercin tünek yuvaları vardır. Tb 7 No.lu yapı, yaklaşık 2.50 cm. çapında daire planlı bir güvercinliktir. Yapıya giriş doğudaki açıklıkla sağlanmaktadır. Kubbemsi çatı ile örtülü olup ortada daire biçimli çatısı vardır.

Turan köyünde yapılan çalışmalarda yoğunlukla konutlara rastlanmıştır. Konutlar genelde iki grupta incelemek mümkündür. İlk grup, basit tipte küçük boyutlarda iki veya ikiden fazla birbiri ile bağlantılı mekanlardan oluşur. İkinci grupta ise büyük bir giriş mekanı etrafında mutfak dahil olmak üzere diğer yaşam birimleri yer almaktadır (T15,T16,T20). Köyde bulunan yapılardan birinin (T17) birbirine uzun dehlizlerle bağlanan depolamaya ait mekanlardan oluştuğu görülür. Hiç bir konut ile bağlantısı olmadan bağımsız olarak inşa edilen bu yapının sadece depo işlevinde kullanıldığı düşünülebilir. Yerleşimdeki şarap ışlikleri, üzüm ezme havuzu ve üzüm suyu biriktirme teknesi ile Kapadokya'daki basit tipteki şarap ışliklerinin ortak özelliklerini gösterir. Köydeki güvercinlikler ise Ağırnas vadisinde yoğun olarak karşılaştığımız güvercinlikler ile ortak özelliklere sahiptir. Yöredeki üç kilise, tek nefli olup yaklaşık eş boyutlardadır. Bazı yapılar dönem içinde ikinci kullanım nedeniyle güvercinliğe çevrilmiştir. Ayrıca köylüler tarafından inşa edilen duvar yapıları ile bitişik olan bu kaya yapılarına da müdahale edildiği saptanmıştır.

2015 Yılında Yapılan Çalışmalar;

2015 yılında yüzey araştırmasında Bağpınar (Ispıdın) ile Vekse köylerindeki kaya yerleşimleri incelenmiştir. Bağpınar köyünde yapılan çalışmalarda toplam 26 yapı tespit edilmiştir. Bunlar kilise, konut, güvercinlik ve zirai yapılardır. Yapılar, "B" başlığı altında numaralanarak isimlendirilmiştir. Vekse köyünde yapılan çalışmalarda ise toplam 9 yapı tespit edilmiştir. Bunlardan 4'ü kilisedir. Diğer 5 yapı ise sivil ve zirai yapılardır. Yapılar "V" başlığı altında numaralandırılarak isimlendirilmiştir.

B 1 Yapısı, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı, düz tavanlı yapının doğu cephesi tümüyle açıktır. Yapının kuzey ve güney duvarlarında yarım daire biçiminde dört küçük mekan dikkati çekmektedir. B2 Yapısı, yaklaşık kare planlı, düz tavanlı güvercinliğe doğu cephesinin ortasında yer alan kapı ile girilmektedir. Yapının duvarlarında güvercin tünek yuvaları bulunmaktadır. B3 yapısının doğu-batı doğrultusunda beşik tonozla örtülü olup doğu cephesi tümüyle dışa açıktır. Mekanın batısında yaklaşık dikdörtgen planlı, daire biçiminde bacası olan düz tavanlı küçük bir mekan vardır. Yapının kuzey bölümünde “L” planına sahip bir ahır bulunur. Ahıra güneydeki mekanın kuzey duvarının yaklaşık merkezinde bulunan kapı ile girilir. Düz tavanlı ahırın batı ve güney duvarlarında yemlikler mevcuttur.

B4 (Melekli) Kilisesi , doğu-batı doğrultusunda tek nefli beşik tonozlu bir yapıdır. Kilisenin doğusunda merkezi içerde, yarım yuvarlak apsis vardır. Kilisenin güney duvarının batısında yer alan dikdörtgen kapı ile kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı, beşik tonozla örtülü nartekse geçilir. Narteksin güney bölümü tümüyle yıkılmıştır.

B5 Kilisesi doğu-batı doğrultusundaki tek nefli kilisenin bugün sadece apsisi ile naosunun doğu bölümü kısmen mevcuttur. Doğudaki apsisi merkezi içerde yarım yuvarlaktır. B6 Kilisesi doğu-batı doğrultusunda tek nefli, beşik tonozludur. Yapıya batı duvarının ekseninde bulunan kapı ile girilir. Kilisenin kuzey duvarının batısında büyük dikdörtgen bir niş bulunur. Yapının doğusunda merkezi içerde, yarım yuvarlak bir apsis vardır. Apsisin kuzey ve güney köşesinde ise templon duvarına bitişik iki yüksek seki bulunur. Apsis yuvarlak bir kemerle naosa açılır. Templon duvarı ortasında ise bir açıklık içerir. Kilisenin güney duvarının batısındaki kapı ile B7 no.lu güvercinliğe açılır.

B7 Yapısı kuzey- güney yönünde konumlanan iki bölümden oluşmaktadır. Kuzeydeki bölüm, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Mekanın batı bölümü tümüyle yıkılmıştır. Mekanın doğu duvarında ise dikdörtgen güvercin tünekleri yer alır. Düz tavanlı mekanın doğu duvarında çok sayıda güvercin tünekleri mevcuttur. Batı duvarındaki kapı ise dışarı açılır. Mekanın güneyinde ve güneydoğusunda yaklaşık eş boyutlarda iki kare mekan vardır.

B8 Kilisesi, doğu-batı doğrultusunda, beşik tonozla örtülü iki nefli bir kilisedir. Nefler birbirinden, ortada kare büyük bir paye ile doğu ve batı duvarlara atılan yuvarlak kemerlerden oluşan bir arkadla ayrılır. Arkadın doğusunda , zeminde bir mezar çok az belirgindir. Güneydeki nef kuzey neften daha büyük boyutta inşa edilmiştir. Bu nefin güney duvarının batısındaki kapı ile kiliseye girilir. Nefin doğusunda merkezi içerde yarım yuvarlak bir apsis bulunur. Templon duvarının orta bölümünde yuvarlak kemerli bir açıklık vardır. Açıklığın iki yanında ise küçük, yuvarlak kemerli iki pencere mevcuttur. Pencerele templon duvarı üzerindeki kabartma tekniğinde yapılmış kare panoların hizasındadır. Kuzey nefin doğusunda merkezi içerde yarım yuvarlak bir apsis yer alır.

B9 Yapısı doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olup beşik tonozla örtülür. Yapıya güney duvarın merkezinde bulunan kapı ile girilir. Yapının batı duvarındaki açıklık ile yaklaşık dikdörtgen planlı bir mekana bağlanılır. Düz tavanlı yapının güneyindeki kapı dışa açılır. Bu mekanın zemininde, doğuda daire biçimli iki kuyunun ağzı dikkati çeker.

B 10 Kilisesi, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı tek nefli olup doğusunda merkezi içerde yarım yuvarlak apsis vardır. Yapının kuzey duvarının doğusunda dikdörtgen, yuvarlak kemerli büyük bir niş yer alır. Güney duvarın doğusundaki aynı boyuttaki nişin ise tamamı yıkılmıştır. Kiliseyi örten beşik tonoz ortada kuzey-güney doğrultusunda atılan bir takviye kemerine sahiptir.

B 11 Yapısı, doğu-batı yönünde konumlanan beş mekandan oluşur. Batıda kare planlı iki

mekan vardır. Mekanlar güney duvarlarında bulunan kapılar ile dışa açılırlar. Bu mekanların güneyindeki doğu-batı doğrultusundaki giriş mekanı yaklaşık tümüyle yok olmuştur. Bu mekanın doğusunda, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir mekan vardır. Mekanın kuzey bölümü ayaktadır. Mekanın kuzey duvarının doğusunda fazla derin olmayan yarım yuvarlak bir niş vardır. Aynı duvarın merkezinde bir duvar payesi dikkati çeker. Yapı topluluğunun doğusunda, bir güvercinlik mevcuttur. Güvercinlik batıda yaklaşık kare planlı bir hazne ile ona bağlantılı doğudaki dikdörtgen planlı mekandan oluşur. Batıdaki haznenin kuzey ve batısındaki büyük dikdörtgen nişlerin duvarlarında çok sayıda güvercin tünek yuvaları vardır. Hazne pyramidal çatı ile örtülüdür. Çatının ortasında daire biçiminde baca bulunur. Haznenin doğusundaki açıklık ile doğudaki dikdörtgen planlı mekana geçilir. Düz tavanlı bu mekanın kuzey duvarında çok sayıda güvercin tünek yuvası bulunur.

B 12 Kilisesi, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı tek nefli kilise beşik tonozla örtülüdür. Kilisenin kuzey ve güney duvarlarında karşılıklı ikişerden yuvarlak kemerli dört büyük dikdörtgen niş bulunur. Doğuda merkezi içerde yarım yuvarlak apsis vardır. Apsisin güneyinde duvara ve templona bitişik yüksek bir seki yer alır. Duvar, üstte ortada yuvarlak kemerli bir açıklık ile iki yanında yuvarlak kemerli iki pencere içerir. Kuzey ve güney duvarlarındaki güvercin tünek yuvaları, yapının ikinci kez kullanıldığını gösterir.

B 13 Yapısı (Tilki İni) düzensiz planlıdır. Yapıya güneybatısındaki merdivenli holden çıkılır. Yapının batı duvarı yuvarlatılmıştır. Kuzey duvarı düzensiz olup kademelenmiştir. Güney duvarın özellikle doğu bölümü yıkılmış olup büyük kaya kütleleri mevcuttur. Düz tavanlı yapının merkezi ile kuzeydoğusunda paye yer alır.

B 14 Kilisesi , doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, tek neflidir. Beşik tonozla örtülü yapıya güney duvarının batısında yer alan kapı ile girilir. Kuzey duvarda yaklaşık eş boyutlarda iki dikdörtgen, yuvarlak kemerli niş bulunur. Ayrıca batı duvarda yuvarlak kemerli bir dikdörtgen niş daha yer alır. Yapının doğusunda merkezi içerde, yarım yuvarlak apsis mevcuttur. Apsis naosdan ortada yuvarlak kemerli büyük kapı ile iki yanında yuvarlak kemerli pencereleri olan templon duvarı ile ayrılır. Templon duvarı kabartma tekniğinde yoğun bezemeye sahiptir. Tümüyle yıkılmış olan ortadaki kapı ile yanlardaki pencereleri kuşatan şeritlerin yüzeyi, zikzak, üçgen ve paralel hatlar içeren süslemelere sahiptir. Pencerelerin üzerinde içinde bir merkezden dışa doğru yayılan hatlardan oluşan ışın motifli büyük madalyonlar göze çarpar. Pencerelerin alt bölümündeki templon duvarlarında oluşturulan dikdörtgen panolar içinde ise muhtemelen yaşam ağacını simgeleyen haçlar bulunmaktaydı. Yapının templon duvarı dahil, kuzey ve güney duvarlarında güvercin tünek yuvaları bulunmaktadır.

B 15 Kilisesi , doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, tek nefli, beşik tonozla örtülüdür. Yapıya batıdaki, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı narteks ile geçilmektedir. Düz tavanlı narteksin duvarlarında güvercin tünek yuvaları mevcuttur. Kilisenin güney duvarının batısındaki kapı dışa açılır. Kilisenin kuzey ve güney duvarlarının doğusunda, karşılıklı olarak biri büyük diğeri küçük olmak üzere ikişerden dört dikdörtgen niş vardır. Doğuda merkezi içerde, yarım yuvarlak apsis bulunur.

B 16 Kilisesi, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, tek neflidir. Yapıya batısında yer alan kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı narteks ile girilir. Beşik tonozla örtülü narteksin doğu duvarındaki kapı ile kiliseye ulaşılır. Kilisenin kuzey duvarında yaklaşık eş boyutlarda yuvarlak kemerli iki dikdörtgen niş bulunur. Yapının güney duvarında ise kuzey duvarda olduğu gibi eş boyutlarda yuvarlak kemerli iki dikdörtgen niş göze çarpar. Yapının doğusundaki apsis merkezi içerde, yarım yuvarlaktır. Apsis naosa büyük bir yuvarlak kemer ile açılır. Ayrıca yapının duvarlarında ikinci kullanıma yönelik güvercin tünek yuvaları dikkati

çeker.

B 17 Yapısı kuzey-güney yönünde konumlanan yaklaşık dört mekandan oluşmaktadır. Kuzeydeki mekan, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Mekanın güney duvarının batı ve doğusunda dikdörtgen iki niş bulunur. Kuzey duvarın ortasında yer alan kapı ile kuzeydeki yaklaşık kare planlı mekana geçilir. Güneyde ise yaklaşık kare planlı iki küçük mekan yer almaktadır. Bu mekanlardan kuzeydekinin kuzey ve düzensiz olan güney duvarında dikdörtgen nişler mevcuttur. Güneydeki mekan ise beşik tonoz örtüldür. Batı duvarı tümüyle dışa açılır. Diğer duvarları sadedir.

B 18 Kilisesi , doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, tek neflidir. Yapının güneyinde, güney bölümü yıkılmış, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, küçük bir narteks vardır. Narteksin zemininde bir mezar bulunur. Narteksin kuzeyindeki kapı ile kiliseye girilir. Kilise beşik tonozla örtülü olup, kuzey duvarın doğusunda büyük dikdörtgen bir niş vardır. Yapının doğusunda merkezi içerde, yarım yuvarlak bir apsis vardır. Apsisi naosdan ayıran duvarın ortasında yuvarlak kemerli bir kapı ile iki yanında yuvarlak kemerli iki pencere bulunur.

B 19 Yapısı kuzey-güney yönünde konumlanan mekanlardan oluşur. Güneyde, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı bir giriş mekanı vardır. Bu mekanın kuzey duvarının doğusundaki kapıdan kuzeydeki "L" biçimli bir mekana geçilir. Mekanın kuzey duvarında güvercin tünek yuvaları bulunmaktadır. Batı duvarda ise bir açıklık mevcuttur. Giriş mekanının doğusunda birbiri ile bağlantılı, düzensiz planlı iki küçük mekan bulunur.

B 20 Kilisesine kuzeyinde bulunan serbest haç planlı, kuzey yarısı tümüyle yıkık bir narteks ile girilmektedir. Narteksin merkezi mekanı küçük bir kubbe ile örtülüdür. Yapı, haç planlıdır. Haç kollarının keşistiği merkezi bölümü pandantifle geçilen kubbe ile örtülüdür. Haç kolları ise beşik tonozlara sahiptir. Yapının güney haç kolu serbest olup, kuzey haç kolunun doğu ve batısında köşe hücreleri bulunur. Kilisenin kuzeybatısında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, beşik tonoz ile örtülü köşe hücresi vardır. Hücresinin güneyindeki açıklıkla batı haç koluna geçilir. Kuzeydoğuda ise kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı köşe hücresi ile prothesis mevcuttur. Prothesisin kuzeyinde yarım yuvarlak bir niş vardır. Mekanın doğusunda ise yarım yuvarlak küçük bir apsis yer alır. Her iki mekanın güneyinde yer alan açıklıklarla bema ve apsis geçilir. Güney haç kolu serbest olup, köşe hücreleri bulunmamaktadır. Batı haç kolunun batı duvarında iki dikdörtgen niş bulunur. Bemaı oluşturan doğu haç kolunun güney duvarında da küçük dikdörtgen bir niş vardır. Doğudaki apsis merkezi içerde olup, yarım yuvarlaktır. Apsisin kuzeyinde yaklaşık yarım yuvarlak bir niş bulunur. Kilisenin narteksinin doğu ve batısında iki mekan yer alır. Doğudaki mekan kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Mekanın doğu duvarındaki açıklık ile doğudaki yaklaşık yarısı yıkılmış olan kare bir mekana geçilir. Batıdaki mekan ise doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Mekan doğu duvarındaki açıklık ile nartekse, kuzey duvarının batısındaki açıklık ile dışa bağlanır.

Yapıda duvar resimleri mevcuttur. Narteksteki resimler yaklaşık tümüyle kaybolmuştur. Kuzey haç kolunun doğu duvarında on satırlık yunanca bir kitabe bulunmaktadır. Kilisenin kuzey haç kolu tonozu doğu yarısında Meryem'e Müjde, Yusuf'un Rüyası (?), batı yarısında ise Su Deneyi(?), ayrıca aynı haç kolunun kuzey duvarında Meryem ve çocuk İsa figürleri, doğu haç kolunun tonozunun kuzey bölümünde Meryem'e Müjde, güney bölümünde Meryem ve Elizabeth'in buluşması (Ziyaret), güney haç kolu tonozunun doğu yarısında Çarmıhta İsa, güney haç kolunun güney duvarında Meryem'in Ölümü (Koimesis), aynı haç kolu tonozunun doğu yarısında Mısır'a Kaçış, batı yarısında ise Kral ve Çobanların İsa'ya Tapınışı, güney haç kolunun tonoz alınlığında ise İsa'nın Doğumu, batı haç kolu tonozunun güney yarısında İsa'nın Vaftizi, kuzey yarısında ise Lazarus'un Dirilişi, batı

haç kolunun güney duvarının doğu bölümünde İsa'nın Cehenbeme İnişi tasvir edilmiştir. Merkezi kubbeye İsa'nın Göğe Yükselişi, apsiste ise Platitera Meryem ile baş melekler vardır. Kilisedeki aziz, azize, martir, pişkopos figürlerinden oluşan tek figürler ise otuz adettir.

B 21 Kilisesi, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Beşik tonozla örtülü yapıya giriş batı duvarındaki kapıdan sağlanır. Yapının kuzey ve güney duvarlarının doğusunda karşılıklı olarak yaklaşık eş boyutlarda yuvarlak kemerli, iki büyük dikdörtgen niş yer alır. Doğudaki apsis merkezi içerde, yarım yuvarlaktır. Yapının duvarlarında ikinci kullanımına yönelik güvercin tünek yuvaları dikkati çeker.

B 22 Kilisesi, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, tek neflidir. Yapıya batı duvarının ortasında bulunan bir kapı ile girilir. Beşiktonozla örtülü kilisenin kuzey ve güney duvarlarının batısında karşılıklı olarak, yaklaşık eş boyutlarda iki büyük dikdörtgen niş mevcuttur. Doğuda merkezi içerde yarım yuvarlak bir apsis vardır.

B 23 Kilisesi doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı tek nefli bir yapıdır. Beşik tonozlu yapıya giriş batı duvarının ortasında bulunan bir kapı ile sağlanır. Kuzey ve güney duvarlarda, yaklaşık eş boyutlarda, karşılıklı olarak ikişerden dört adet yuvarlak kemerli dikdörtgen nişler bulunur. Doğudaki apsis, merkezi içerde yarım yuvarlaktır. Güney duvarın batısında yer alan niş duvarındaki açıklık, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen, düz tavanlı bir mekana bağlanır. Bu mekan aynı zamanda batı duvarındaki kapı ile dışa açılır. Mekanın güney batısında bir ocak dikkati çeker. Güney duvarda farklı boyutlarda yarım yuvarlak nişler bulunur.

Yapıda duvar resimleri mevcuttur. Tonozun kuzey ve güney yarılarının batı bölümlerinde İsa'nın yaşamından sahneler vardır. Tonozun batı yarısında ise İsa'nın Göğe Çıkışı tasvir edilmiştir. Bu sahnelerin çok az bir bölümü günümüze gelebilmiştir. Kuzey duvarın batısındaki nişin kemer iç yüzeyinde, karşılıklı iki peygamber figürü bulunur. Aynı nişin duvarında Çarmıhta İsa resmedilmiştir. Ayrıca kuzey ve güney duvarların batı bölümlerinde dört asker aziz figürü dikkati çekmektedir. Güney duvarın batısındaki mezar nişi kemer iç yüzeyinde batısında martir doğusunda ise pişkopos tasvir edilmiştir.

B 24 Yapısı kuzey-güney yönünde konumlanan iki mekandan oluşan bir güvercinliktir. Kuzeydeki kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı hazne kısmı kubbemsi bir çatıya sahiptir. Haznenin güneyindeki dikdörtgen kapı ile güneydeki gübrelerin depolandığı mekana geçilir. Bu mekan, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı olup beşik tonozludur. Mekanın batı duvarında yuvarlak kemerli, üç dikdörtgen niş yer alır. Güney duvarın ortasındaki kapı ile dışa açılır.

B 25 Kilisesi doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, beşik tonozlu iki nefden oluşmaktadır. Nefler birbirinden ortada kare bir payeden doğu ve batı duvarlara atılan kemerlerle ayrılmaktadır. Neflerden kuzeydekinin kuzey duvarında iki dikdörtgen niş bulunur. Güneydeki nefin güney duvarının doğu bölümündeki büyük açıklıkla doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı küçük bir mekana açılır. Her iki nefin doğusunda merkezi içerde, yarım yuvarlak apsis vardır.

B 26 Yapısı doğu-batı yönünde konumlanan, birbiri ile bağlantılı üç ayrı mekandan oluşur. Doğudaki mekan, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Aynı mekanın kuzeyindeki kapı doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı küçük bir mekana açılır. Bu mekanın batısında yer alan iki mekan dikdörtgen planlıdır. Bu mekanlar güneyde, aynı zamanda doğudaki mekana açılan doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir giriş mekanına sahiptir.

V1 Kilisesi doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, tek neflidir. Kilisenin batısında kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı bir narteks bulunur. Narteksi örten beşik tonoz ortadan doğu-batı

yönünde atılan bir takviye kemerle desteklenmektedir. Narteksin alt bölümü yıkılmış olan güney duvarında ortadaki bir payeye atılan yuvarlak kemerler görülür. Narteksin doğu duvarındaki açıklık ile kiliseye girilir. Yapının güney duvarının batısında yuvarlak kemerli iki kör kemer belirgindir. Kilisenin doğusundaki apsis, merkezi içerde, yarım yuvarlaktır. Ortasında, kuzey ve güneyde duvara bitişik yüksek sekilere sahiptir. Ayrıca kilisenin tonozunun güney yarısında Mısır'a Kaçış sahnesi resmedilmiştir.

V2 Yapısı kuzey-güney yönünde konumlanan mekanlardan oluşan büyük bir konuttur. Konutun güneyinde doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, beşik tonoz örtülü giriş mekanı bulunmaktadır. Mekanın güney duvarının batı yarısı yıkılmış olup doğusunda dışa açılan bir kapı bulunmaktadır. Mekanın batısında doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, düz tavanlı bir küçük mekan yer alır. Giriş mekanının doğu duvarındaki küçük açıklık mekanın kuzeyindeki mutfığa ait bir nişe açılır. Aynı duvarın ortasındaki açıklık ile mutfığa geçilir. Batıdaki açıklık ile kuzeybatıdaki yaklaşık kare planlı, düz tavanlı mekana bağlanır. Kuzeydeki mutfak doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı ve beşik tonozla örtülüdür. Tonoz ortada kuzey-güney yönünde atılan bir takviye kemeri ile desteklenir. Mutfağın doğu bölümünün güney duvarında yuvarlak kemerli iki dikdörtgen niş bulunur. Mutfağın bu bölümün çatısında daire biçiminde büyük ve derin bir baca vardır.

V3 Kilisesi , doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, iki nefden oluşmaktadır. Beşik tonozla örtülü nefler ortada bir payeden doğu ve batı duvarlara atılan iki yuvarlak kemerli arkadla ayrılmaktadır. Kuzeydeki nefin kuzey duvarı önünde bir seki bulunur. Batı duvarda kuzeyde dikdörtgen küçük bir niş vardır. Güneydeki nefin güney duvarında yaklaşık eş boyutlarda yuvarlak kemerli iki dikdörtgen niş yer alır. Bu nişler arasında kabartma tekniğinde, madalyon içinde haç motifi dikkati çeker. Nefin zemininde batıda mezar yer alır. Neflerin doğusunda merkezi içerde, yarım yuvarlak iki apsis vardır. Apsisler arasında geçit göze çarpar.

V4 Yapısı kuzey-güney yönünde konumlanan mekanlardan oluşan bir işliktir. Güneydeki mekan, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Mekan güney duvarda, ortada yarım yuvarlak bir niş içerir. Bu mekan kuzey duvarındaki kapı ile kuzeydeki yaklaşık dikdörtgen planlı büyük bir mekana bağlanır. Bu mekanın batı duvarında, kuzeyde dikdörtgen büyük bir niş yer alır. Niş zemininde daire biçimli bir oyuk dikkati çeker. Kuzey duvar düzensizdir. Mekanın doğu duvarındaki açıklık ile doğudaki kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı küçük bir mekana geçilir. Bu mekan kuzey duvarında ince uzun geçite sahiptir.

V5 Yapısı bir işliktir. İşliğin merkezinde kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı, düz tavanlı bir mekan vardır. Bu mekana kuzey duvarının doğusundaki kapı ile girilir. Mekanın güney duvarında , batıda dikdörtgen bir niş bulunur. Niş zemininde dikdörtgen bir tekne dikkati çeker. Mekanın zemininde kuzeybatıda daire biçimli oyuklar bulunur. Mekanın doğusunda kuzey-güney yönünde konumlanan birbiri ile bağlantılı, dikdörtgen planlı iki küçük mekan yer alır. Mekanın güneybatısında ise dikdörtgen planlı bir küçük mekan daha vardır.

V6 Yapısını alt ve üst kat olmak üzere iki kısımdan oluşur. Alt kat, kuzey-güney yönünde yaklaşık dikdörtgen planlı ve düz tavanlı bir ambardır. Yapıya giriş güneydeki ince-uzun bir geçitle sağlanır. Geçitin doğusunda "L" planlı küçük bir mekan ve onun doğusunda ise yaklaşık kare planlı, düz tavanlı bir mekan yer alır. Güneydeki mekan kuzeydoğuda dikdörtgen bir paye içerir. Mekanın zemininde daire biçimli oyuklar vardır. Üst kat, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ve düz tavanlı mekan, kuzey duvarındaki açıklık ile dışa açılır. Mekanın zemininde güneyde alt kata geçişi sağlayan bir açıklık vardır. Ayrıca zeminde daire biçimli oyuklar göze çarpar.

V7 Yapısı kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ve düz tavanlıdır. Mekana kuzey duvarının

batısındaki kapı ile girilir.Mekanın merkezinde dikdörtgen bir paye yer alır. Doğu duvarda çok sayıda güvercin tünek yuvaları vardır.Zeminin güneyinde daire biçiminde oyuklar dikkati çeker.

V8 Kilisesi doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, iki nefden oluşur. Nefler beşik tonozla örtülüdür. Yapıya giriş güney nefin batı duvarındaki kapı ile sağlanır.Nefler birbirinden ortadaki dikdörtgen payeden doğu ve batı duvarlara atılan yuvarlak kemerlerle ayrılır. Nefler doğuda merkezi içerde, yarım yuvarlak apsislerle sonuçlanır. Apsislerin arasında geçit vardır.

V9 Kilisesine, kuzeybatıdaki doğu-batı yönündeki dikdörtgen planlı bir narteksle girilir. Beşik tonozla örtülü narteksin doğu ve batı duvarlarında karşılıklı olarak yarım yuvarlak iki niş bulunur.Kilise batıda doğu-batı doğrultusunda tek nefli, doğuda ise serbest haç planlıdır. Batıdaki beşik tonozlu nefin güney duvarında eş boyutlarda, yuvarlak kemerli dikdörtgen iki niş mevcuttur. Zeminde iki mezar dikkati çeker. Nefin doğusundaki yuvarlak kemerli büyük açıklık ile doğudaki serbest haç planlı bölüme geçilir. Merkezi bölümdeki kubbe köşelerde pandantifler içerir. Doğuda merkezi içerde, yarım yuvarlak apsis vardır. Apsis zeminini naos zemininden yüksek olup, ortada basamağa sahiptir. Apsisin ortasında, kuzey ve güneyinde duvara bitişik yüksek sekiler görülür. Bu bölümün güney haç kolu büyük yuvarlak bir kemerle, güneydeki kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı, doğuda merkezi içerde, yarım yuvarlak bir apsisle sonuçlanan küçük bir şapele açılır.Bu mezar şapelinin apsisinde ortada, kuzey ve güneyde duvara bitişik yüksek sekiler vardır. Apsis zeminini nasodan yüksek olup ortada bir basamak içerir. Şapel zemininin güneyinde bir mezar dikkati çeker. Ayrıca şapelin batı duvarına bitişik seki vardır.

5. BULGULAR

2012 ve 2015 yılları arasında yapılan çalışmalarda, Küçük Bürüngüz, Üskübü köyleri, Ağırnas Vadisi ile Turan,Bağpınar ve Vekse Köylerinde çalışılmıştır.Bu kayalık yerleşimlerde dini ve sivil yapılar bulunmuştur.

Gesi'nin batısında bulunan Küçük Bürüngüz'e bağlı Üskübü ya da Subaşı köyünün batısında halk tarafından "Giyret" olarak adlandırılan kayalık bölgede, 1 kilise, 2 ahır, 1 güvercinlik ile konut ve toplantı salonu ile mutfak ve depo işlevinde kullanılmış olabilecek Bizans dönemine ait bir yapı kompleksi tespit edilmiştir . Kayalık bölgenin güneyinde, batıdan bir kapı ile girilen ve güney bölümü yaklaşık tümü yıkılmış bir kaya bloğundan oluşan düzensiz planlı bir güvercinlik vardır. Güvercinliğin doğusunda yaklaşık dikdörtgen planlı, zemininde dairesel ağızlı kuyu biçiminde depoların bulunduğu bir mekân görülür. Mekânın doğu duvarındaki iki uzun geçit bugün taşlarla tıkanmıştır. Aynı güvercinliğin kuzeyinde ise dikdörtgen planlı, duvarlarında nişler bulunan gübrenin toplandığı mekân bulunur. Ağırnas vadisinde rastladığımız güvercinliklerle ortak mimari özelliklere sahip olan yapının kuzey batısında, büyük bir fırına ait olabilecek kalıntılar dikkati çeker. Yapı kompleksinin merkezi bölümünde "Tören Salonu" ya da "Salon" olarak değerlendirilen birim ile kuzeyde kilise vardır . 20 X 5 m. boyutlarında, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, düz tavanlı salonun batı cephesi tümüyle açıktır. Yapının tümüyle yıkılmış giriş bölümünün doğu duvarında, yaklaşık yarım yuvarlak büyük ve derin nişler mevcuttur. Yapının kuzeyindeki kayalık cephe, güvercin tünek yuvaları ile hareketlendirilmiştir.

Yapı kompleksine ait kilise, serbest haç planlıdır. Kilisenin batısında yaklaşık dikdörtgen planlı bir narteks vardır. Beşik tonoz örtülü narteksin kısmen tahrip olmuş güney duvarında

bir mezar nişi bulunur. Yapının batı haç kolu, kuzey, güney haç kollarına oranla daha uzun ve geniştir. Haç kollarının birleştiği kare biçimindeki merkezi bölüm, pandantif geçişli kubbe ile örtülüdür. Kilisenin doğusunda, merkezi içerde, at nalı biçimindeki apsisi örten yarım yuvarlak kubbenin başlangıcı hizasında kazıma tekniğinde şeritler dikkati çeker. Yapı kompleksine ait gömü şapeli olarak inşa edilen yapının zemininde, bema dâhil, kuzey ve güney haç kollarının duvarları boyunca bir seki dikkati çeker. Yapının özellikle örtü sistemi dâhil, duvarlarının üst bölümlerindeki sıva izleri yapının orijinalde duvar resimleri ile bezeli olduğunu gösterir. Plan ve mimari özellikleri açısından yakın benzerlerini Göreme'deki (12, 21,21b,27) kiliselerde gördüğümüz yapıyı, 10-11. yüzyıllara tarihlemek mümkündür.

Yapı kompleksi kuzeyde ahır, mutfak, kiler, yaşam birimleri ve güvercinlik ile sonlanır. Mutfak ve yaşam birimleri, batıda kuzey-güney doğrultusunda giriş mekânına açılmaktadır. Beşik tonozla örtülü mekânın cepheleri özenli bir işçilik göstermektedir. Güneyde yer alan mutfak kare planlı olup, merkezde bacası olan büyük bir kubbe ile örtülüdür. Duvarlarında nişler yer alan yapı, doğusunda kiler, güneyinde ise ahır ile bağlantılıdır. Uzun ince bir koridorla mutfaka açılan ahır, düzensiz planlı olup uzun kenarlarında yemliklere sahiptir. Mutfak ile güvercinlik arasında kalan yaklaşık kare planlı bağımsız mekân ise yaşam birimi olmalıdır. Kuzeydeki kare planlı, konik çatı ile örtülü Güvercinlik ise bu yapılardan soyutlanmış olup, güneyinde gübrenin toplandığı mekânı içerir .

16 km. uzunluğundaki Ağırnas vadisinin, Kayseri-Sivas yolunun on sekizinci kilometresindeki Kayır hanı mevkiinden başlayarak, Ispıdın, Vekse, Dimitre (Turan), Ağırnas, Küçük Bürüngüz, Üskübü köylerinden geçerek Büyük Bürüngüz köyünde sona erdiği bilinir. Vadinin Vekse ve Dimitre (Turan) köylerinin arasındaki Mançur mevkii, vadinin en derin bölümünü oluşturur. Ağırnas vadisinde yapılan çalışmalarda yoğun olarak güvercinlikler tespit edilmiştir. Ayrıca güvercinliklere bağlı gübre depolama mekânları ile şarap işlikleri ve konutlar çalışılan diğer yapılar arasındadır.

Ağırnas Vadisinin 1 ve 2 No'lu bölgelerini içeren kuzey yakasının karşısındaki güney yakada yaptığımız çalışmalarda; 2 güvercinlik, 1 depo ile 1 kilise bulunmuştur.

Turan köyünde yapılan çalışmalarda yoğunlukla konutlara rastlanmıştır. Yerleşimdeki şarap işlikleri, üzüm ezme havuzu ve üzüm suyu biriktirme teknesi ile Kapadokya'daki basit tipteki şarap işliklerinin ortak özelliklerini gösterir. Köydeki güvercinlikler ise Ağırnas vadisinde yoğun olarak karşılaştığımız güvercinlikler ile ortak özelliklere sahiptir. Yöredeki üç kilise, tek nefli olup yaklaşık eş boyutlardadır. Bazı yapılar dönem içinde ikinci kullanım nedeniyle güvercinliğe çevrilmiştir. Ayrıca köylüler tarafından inşa edilen duvar yapıları ile bitişik olan bu kaya yapılarına da müdahale edildiği saptanmıştır

Bağpınar köyündeki yerleşimde 15 adet kilise tespit edilmiştir. Dini yapılar arasında B4 , B5 , B6, B 12 , B 14, B 15, B 16 , B18, B 21, B22, B 23 olarak adlandırılan kiliseler tekneflidir. B8 ve B 25 no.lu yapılar iki neflidir. B 10 , B 20 no.lu serbest haç planına sahiptir. Özellikle B 20 no.lu kilisede kuzeydoğu ve kuzeybatı köşe odalarının yer alması yapıyı diğer serbest haç planlı kiliseden ayırmaktadır. Yapılardan B7, B24 güvercinliktir. B11 güvercinlik ve komplike bir konuttan oluşur. Güvercinliklerin hazne ve ona açılan depo olmak üzere iki bölümden oluştuğu bilinir. Güvercinlikler mimari özellikleri açısından Ağırnas Vadisindeki

kayalık yerleşimde bulunan güvercinliklere çok benzemektedir. Bağpınar'daki yerleşimde zirai yapı örneklerinden ambar ya da tahıl depo örnekleri de vardır. Özellikle B9 olarak adlandırılan yapının ambar olması muhtemeldir .

Vekse köyünde yapılan çalışmalarda toplam 9 yapı tespit edilmiştir. Bunlardan 4'ü kilisedir. Diğer 5 yapı ise sivil ve zirai yapılardır. V1, V3 ve V8 no.lu kiliseler iki neflidir. V1 no.lu kilisenin tonozunun güney yarısının doğusunda İsa'nın yaşamından sahneler resimlenmiştir. V9 no.lu kilise ise komplike bir plana sahiptir. Doğuda serbest haç planlı yapının batı bölümü tek nefli bir plana sahiptir. Yapının güneydoğusunda ise tek apsisli kare planlı küçük bir şapel vardır. V2 no.lu büyük bir konut; büyük bir mutfak ile yapının güneyindeki giriş mekanına bağlanan küçük odalardan oluşur. V 4 ve V5 işliktir. Özellikle V4 olarak adlandırılan işlik ; üzüm ezme havuzu ile sıra biriktirme haznesinden oluşur. V 6 no.lu yapı iki kattan oluşan bir ambardır. Komplike bir plana sahip bu yapı zemininde tahıl depolarına ait kuyuların ağızları vardır. V 7 ise güvercinliktir.

6. TARTIŞMA ve SONUÇ

Gesi'nin batısında bulunan Küçük Bürüngüz'e bağlı Üskübü ya da Subaşı köyünün batısında halk tarafından "Giyret" olarak adlandırılan kayalık bölgede, 1 kilise, 2 ahır, 1 güvercinlik ile konut ve toplantı salonu ile mutfak ve depo işlevinde kullanılmış olabilecek mekanlar tespit edilmiştir.

Subaşı köyündeki yapı kompleksi, küçük bir topluluğa ait mesken olmalıdır. Kompleksin içerdiği mekanlar genelde manastırlarda görülen düzenlemeye sahip olmayıp gereken bazı bölümleri (avlu, yemekhane?) kapsamamaktadır. Dolayısıyla bu yapı topluluğunu mesken olarak değerlendirmek mümkündür. Kilise, tören salonu, ahır, güvercinlik, mutfak ve yaşam birimleri ile bir bütünlük gösteren bu kompleksi genelde 10-11. yüzyıla tarihlemek mümkündür.

16 km. uzunluğundaki Ağırnas vadisinin, Kayseri-Sivas yolunun on sekizinci kilometresindeki Kayır hanı mevkiinden başlayarak, Ispıdın, Vekse, Dimitre (Turan), Ağırnas, Küçük Bürüngüz, Üskübü köylerinden geçerek Büyük Bürüngüz köyünde sona erdiği bilinir. Vadinin Vekse ve Dimitre (Turan) köylerinin arasındaki Mançur mevkii, vadinin en derin bölümünü oluşturur. Ağırnas vadisinde yapılan çalışmalarda yoğun olarak güvercinlikler tespit edilmiştir. Ayrıca güvercinliklere bağlı gübre depolama mekânları ile şarap işlikleri ve konutlar çalışılan diğer yapılar arasındadır.

Gesi ve civarının en çarpıcı mimari yapıları şüphesiz güvercinliklerdir. Gesi'deki Bizans güvercinlikleri yerleşimin ekonomisi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Ürgüp, Göreme, Uçhisar, İhlara vadisi, Derevenk'de yüksek kotlarda inşa edilen bu güvercinlikler, güvercinlerin güvenli olarak yuvalayıp, çoğalmaları ile tarla ve bağlarının verimini artıran gübreleri oluşturmaları açısından önemlidir. Bu yapılar güvercinlerin çetin hava şartlarından ve zararlı hayvanlardan da korunmalarını sağlamaktadır. Kapadokya'lı çiftçiler, sınırlı tarlalardan fazla ürün elde etmek için güvercin gübresi kullanmışlardır. Dolayısıyla Kayseri'de Talas, Tavlusun, Derevenk, Gesi, Gürpınar, Kayabağ (Darsiyah), Efkere, Güzelköy (Nize), Mancusun, Ispıdın, Vekse, Ağırnas gibi yerlerde, çeşitli dönemlerde yüzlerce

güvercinlik inşa edilmiştir. Kapadokya bölgesinde güvercinliklerin yoğun olarak Uçhisar civarındaki vadilerde, Göreme-Kılıçlar ve Güllüdere mevkilerinde, Ürgüp-Üzengi vadisinde, Ortahisar-Balkan Deresi Vadisinde, Nevşehir yakınlarındaki Çat vadisinde ve Soğanlı Vadisinde bulunduğu bilinir. Anadolu’da Ani’de de benzer kayaya oyma güvercinlere rastlanmıştır. Halk, yaşadıkları çevrede ekolojik dengeyi sağlayan güvercin ve diğer kuşların tüy ve etinden yararlandığı gibi ürüne zarar veren böceklerden güvercinler sayesinde kurtulmuştur. Güvercinlerin kusurlu olanları ve palazları yemek için tüyleri yatak yorgan yastık yapmak için kullanılmıştır. Potasyum Nitrat açısından zengin olan güvercin gübresi, barut-güherçile yapımında da kullanılmıştır. Güherçile özellikle savaş sırasında çok ihtiyaç duyulan ve barış döneminde de üzerinde hassasiyetle durulan bir madde olmuştur. Kullanımı daha ziyade haclı seferleri sırasında artmış, Osmanlı döneminde yaygınlık kazanmıştır.

Bizans dönemine ait kayaya oyma güvercinlikler hakkında herhangi bir yayın yoktur. Araştırmacılardan V. İmamoğlu ve G. Büyükmihçi makalelerinde Gesi’deki Türk dönemine ait güvercinlikleri incelemiştir. Özellikle Antik dönemde zirai faaliyetleri içeren “Geoponika” adındaki kaynak, Bizans güvercinlikleri hakkında fikir sahibi olmamıza ve yapıları değerlendirmemize yardımcı olmuştur.

Ağırnas Vadisindeki güvercinliklerin ilk grubunu, kare ya da dikdörtgen planlı, hazne adı verilen kuş barınağı ile gübrenin toplandığı mekânları içeren bağımsız yapılar oluşturur . Genellikle 3.50X 3.50 m. Boyutlarındaki hazneler, gübrenin toplandığı mekânlara açılır. Gübrenin toplandığı dikdörtgen ya da düzensiz planlı mekânlar dışarıyla bağlantılı olup, duvarlarında nişler ve yem depolamaya ayrılan küçük mekânlara ait kapılar içerir .

Hazneler genellikle merkezinde daire biçimli bacalar bulunan konik ya da priz mal çatılar ile örtülüdür . Çatı ile duvar arasında kalın bir silme dikkati çeker. Silme üzerindeki hatıl delikleri, burada, kuşların bacadan girdikten sonra tünemesini sağlayan ahşap hatılların varlığını kanıtlar. Duvar ve çatıda çok sıra halinde güvercin tünek yuvaları vardır. 20x20 ya da 25X25 cm. boyutlarındaki yuvalar, çift güvercin ve yumurtalarını içerecek büyüklüktedir. Duvarlardaki nişler içinde yer alan kayaya oyma çanaklar ve derin tekneler kuşların su ihtiyacını karşılamakla birlikte yıkanmasını da sağlar. Güvercinlerin sık sık su içmesi yedikleri hububat tanelerini sindirmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla su çanak ve teknelerinin, kuşların yuvayı benimsemesi açısından ayrı önemi vardır.

Gübrenin toplandığı mekânlar, genelde dışarı ile bağlantısı olmayan hazneye bitişik inşa edilmiştir. Boyları 7 ile 10 m. arasında değişen, büyük boyutlu ve düz tavanlı bu mekânlar kimi örneklerde özenli işçilik gösterir. Bu mekânlar yemlerin depolandığı serin ve karanlık mekânlara açılır. Güvercin yemleri, kuşların yuvayı benimsemesi ve üremeleri açısından çok önemlidir. Yemler çemen otu, delice otu, bezelye, mercimektir. Bu yemler kuşların doğurganlığını artırmak için kimi zaman şarap ya da bal ile karıştırılıp, yumuşatılır. Dolayısıyla mekânın duvarlarında sıkça rastlanan işlikler, yemlerin hazırlandığı bölümler olmalıdır. Kimi mekânların duvarlarında güvercin tünek yuvaları da yer almaktadır. Ağırnas vadisinde, haznesi olmayan bağımsız gübre depoları da bulunmaktadır. Az sayıdaki bu örneklerin duvarlarında güvercin tünek yuvaları görülür.

Ağırnas vadisindeki güvercinliklerin ikinci grubunu, birbiri ile bağlantılı çok sayıda güvercinlikler oluşturur. Güvercinliklerin her biri, ilk grupta olduğu gibi hazne ve gübrenin toplandığı doğu-batı doğrultusundaki dikdörtgen mekânlara sahiptir. Bazı örneklerin haznelerinde sadece duvarlarda tünek yuvaları bulunur. Haznelerin daha gelişmiş çatı örneklerine bu grupta rastlamak mümkündür. Kristogram oluşturacak şekilde kabartma tekniğinde şeritlere sahip çatılarda küçük kr kemer ve ha motifleri dikkati çeker . Özellikle ha motifi, Kapadokya'daki güvercinliklerin pencere açıklıkları etrafındaki süslemelerde olduğu gibi koruma amaçlıdır. Çoğu örnekteki prizmal çatıların cephelerindeki açıklıklar, işlevi belirlenemeyen küçük boyutlardaki mekânlara sahiptir . Bu gruba ait olan gübrenin toplandığı büyük boyutlu mekânların, güvercin tünek yuvaları ile zeminde daire biçimli ağızları olan depoları vardır.

Vadideki 3. Grup güvercinlikler diğer iki gruba oranla daha karışık yapılarıdır . Tek hazne ile birlikte birden fazla gübre ve yem depoları ve işlikler içerir. Yapıların bir kenarında dışarı ile bağlantısı olmayan hazne ile ona bitişik gübrenin toplandığı mekân, yem depoları ve işlikler, kuzey-güney doğrultusunda sıralanır. Bu gruba ait bazı örnekler iki kat halinde düzenlenmiştir. İkinci katta zemininde kuyu biçiminde hububat depolarının bulunduğu mekânlar vardır. Bu grubun içerdiği yapılardan biri, hazneye açılan ve daire biçimindeki değirmen taşları ile kapatılan ince- uzun bir koridora sahiptir . Koridor batıda karanlık ve serin depo bölümüne açılır. Güvercinliğin giriş cephesi yöredeki bazı kilise ve depoların cepheleri ile ortak özelliklere sahiptir .

Güvercinlikler, yöredeki Türk Dönemine ait güvercinlikler ile ortak mimari özellikler gösterdiği gibi bazı farklılıklara da sahiptir. Gesi-Nize, Efkere-Darsiyah, Nize-Gürpinar arasındaki Salkuma ve Efkere vadilerinde Türk dönemine ait güvercinlikler görmek mümkündür. Türk dönemine ait güvercinlikler kayaya oyma hazne ile kesme taştan yapılmış, burç ya da baca olarak adlandırılan prizmatik büyük kulelerden oluşur. Daire, kare, dikdörtgen planlı, kayaya oyma hazne dışarıdan algılanmamakta olup, içinde yüzlerce tünek yuvası içerir. Her iki döneme ait yapılarda bacalar, yapının ışık ve hava almasına, kuşlara zarar verecek hayvanların yuvaya girmemesine, kuşların yuvaya girip çıkarken etrafı denetlemesine olanak sağlar. Bacaların aynı zamanda güvercinlerin kolaylıkla içeri girmesini sağlamak ya da zararlı hayvanları uzak tutmak için tütsü amaçlı kullanıldığı da bilinmektedir. Bizans gvercinliklerinin bacalarının Türk dönemine ait olanlarda grldğu gibi yer üstünde kalan bölümü bulunmamaktadır. Türk dönemine ait yapıların bacalarının yer üstünde kalan bölümü biçim açısından; kare, dikdörtgen prizma, dairesel, silindirik, eliptik olmak üzere değişik formlardadır. Bazı bacaların üst bölümleri basamaklar şeklinde kademelenirken, bazı bacaların ise tek yönde eğimli yapıldığı görülmektedir.

Türk dönemine ait yapılarda bacanın tam altında yer alan hazne bölümü güvercinlerin güven içinde yaşamaları ve gübrelerin kolay biçimde toplanması amacına yönelik, yapısal açıdan yalın yapılar olarak değerlendirilir. Haznenin zeminde bulunan 15-20 cm. derinliğindeki kayaya oyma çanak, yağmur ve kar suyunu biriktirerek güvercinlerin su ihtiyaını sağlar. Hazneye dışarıdan kısa ve sonunda kapı bulunan bir tünel yardımı ile geçilir. Kapıdan sonra birkaç basamakla haznenin zeminine ulaşılır. Haznenin tabanına biriken gübreler yılda bir kez çuvallarla toplanıp dışarı taşınır. Zamanı gelince de bağ ve bahçelere serpilir. Her iki döneme

ait yapılarda 20-30 cm. derinliğindeki güvercin yuvaları, gübre düşüşü sırasında alttaki yuvanın kirlenmesine engel olacak biçimde, kaydırılmış aks üzerinde yer almaktadır .

Kapadokya’da Çavuşin, Kızılçukur vadisi, Ortahisar, Ürgüp, Göreme ,Avcılar Köyü gibi pek çok yerleşimde farklı mimari özelliklere sahip kayaya oyulmuş güvercinlikler bulunmaktadır. Cephesi boya ile yapılmış semboller içeren tasvirlerle süslü bu güvercinliklerin genellikle çok katlı oldukları bilinmektedir. Duvarlarında çok sayı ve sırada tünek yuvaları içermektedir. Kimi örneklerde yapıların ön cephelerinde de tünek yuvalarına rastlanmaktadır. Kireç kaplamalı ön cephelerinde haç, hayat ağacı ve ortadaki çanaktan su içen iki güvercin ya da kuş gibi aşı boya ile yapılmış çeşitli sembolik motifler ve yazıtlar yer almaktadır.

Kapadokya bölgesinde farklı işlevlerdeki kaya yapılarının aynı ya da farklı dönemlerde güvercinliklere dönüştürüldüğü gözden kaçmamaktadır. Ağırnas vadisi, Turan köyündeki çoğu Bizans dönemine ait sivil ya da dini işlevli kaya yapılarının aynı dönemde güvercinliğe dönüştürülüp, duvarlara tünek yuvaları eklendiği görülmektedir. En erken güvercin evleri İ.Ö. 8-7. yüzyıllara aittir.Bu yapılar, kayaya oyma düzensiz planlı yapılar olup, duvarlarında çok sayıda tünek yuvaları içerir. Hellenistik ve Roma dönemine ait güvercin evleri genellikle kule biçimindedir.İsrail’de; Jericho, Kudüs, Herodium, Mazar, Khirbet Abu Haf, Masada ve Khirbet Aleq gibi yerleşimlerde bulunan bu yapılar genellikle daire planlıdır. Benzer mimariye sahip örneklerle, 19. yüzyılda İsfahan’da da rastlamak mümkündür.

Ağırnas vadisinin diğer zirai yapı örnekleri, güvercinliklerin yanında bağımsız olarak inşa edilmiş, hububat depolarıdır. Zemininde çok sayıda daire ya da dikdörtgen ağızlı, kuyu biçiminde depoların bulunduğu farklı büyüklükte mekânlar, birbirine açılmaktadır. Vadideki en büyük depolardan biri özenli işçilik gösteren cephesi ile dikkati çeker. Kademeli yuvarlak kemerli açıklık, kör niş ve silmelere sahip bu cepheler yöreye özgüdür. Aynı yapının kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı, beşik tonozlu giriş bölümü, kuzeyde depolamaya ayrılmış mekânlara açılmaktadır. Bu mekânların zemininde çok sayıda kuyu depolar ile duvarlarında niş ve işlikler bulunmaktadır.

Vadide şarap işliklerin azlığı dikkat çekicidir. Üzüm ezme havuzu ve üzüm suyunun biriktiği hazneden oluşan bu işlik, Kapadokya bölgesinde özellikle Soğanlı ve Erdemli’deki örneklerle paralellik göstermektedir.

Ağırnas Vadisinin 1 ve 2 No’lu bölgelerini içeren kuzey yakasının karşısındaki güney yakada yaptığımız çalışmalarda; 2 güvercinlik, 1 depo ile 1 kilise bulunmuştur. Güney yakadaki 1 no’lu yapı; batıda, kuzey güney yönünde konumlanan iki kare planlı, doğuda ise bu güvercinliklere açılan kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı bir güvercinlikten oluşur Ağırnas vadisinin kuzey bölümü ile orta-güney yakasında gerçekleştirilen çalışmalarda özellikle güvercinliklerin yoğunluğu, dini işlevli yapıların ise azlığı dikkati çekmektedir. Konutlara ise hiç rastlanmamıştır. Tarım arazilerinin genellikle burada konumlanması,zirai yapıların vadide bu bölgede, diğer yapılardan ayrı olarak inşa edilmesini sağlamıştır . Güvercinlikler, plan ve cephe düzenlemesi açısından ortak mimari özellikler göstermekle birlikte, aynı aksta, düzenli bir şekilde sıralanmışlardır. Konumlanma ve mimari özellikleri açısından bütünlük arz eden bu yapıları, genelde aynı döneme tarihlemek mümkündür. Bizans dönemine ait zirai kaya yapıları ile ilgili çalışmaların yokluğu,araştırmamızın sorunlu yanını

oluşturmakta, dolayısıyla yapılarla ilgili bir tarih önermemizi zorlaştırmaktadır. İhmal edilen bu zirai yapılarla ilgili çalışmalar, Kapadokya'daki sosyal yaşamı belirlemek açısından da bize ışık tutacaktır.

Turan köyünde yapılan çalışmalarda yoğunlukla konutlara rastlanmıştır. Konutlar genelde iki grupta incelemek mümkündür. İlk grup, basit tipte küçük boyutlarda iki veya ikiden fazla birbiri ile bağlantılı mekanlardan oluşur. İkinci grupta ise büyük bir giriş mekanı etrafında mutfak dahil olmak üzere diğer yaşam birimleri yer almaktadır (T15,T16,T20). Köyde bulunan yapılardan birinin (T17) birbirine uzun dehlizlerle bağlanan depolamaya ait mekanlardan oluştuğu görülür. Hiç bir konut ile bağlantısı olmadan bağımsız olarak inşa edilen bu yapının sadece depo işlevinde kullanıldığı düşünülebilir. Yerleşimdeki şarap ışıkları, üzüm ezme havuzu ve üzüm suyu biriktirme teknesi ile Kapadokya'daki basit tipteki şarap ışıklarının ortak özelliklerini gösterir. Köydeki güvercinlikler ise Ağırnas vadisinde yoğun olarak karşılaştığımız güvercinlikler ile ortak özelliklere sahiptir. Yöredeki üç kilise, tek nefli olup yaklaşık eş boyutlardadır. Bazı yapılar dönem içinde ikinci kullanım nedeniyle güvercinliğe çevrilmiştir. Ayrıca köylüler tarafından inşa edilen duvar yapıları ile bitişik olan bu kaya yapılarına da müdahale edildiği saptanmıştır

Bağpınar köyündeki yerleşimde 15 adet kilise tespit edilmiştir. Dini yapılar arasında B4 , B5 , B6, B 12 , B 14, B 15, B 16 , B18, B 21, B22, B 23 olarak adlandırılan kiliseler teknefidir. B8 ve B 25 no.lu yapılar iki neflidir. B 10 , B 20 no.lu serbest haç planına sahiptir. Özellikle B 20 no.lu kilisede kuzeydoğu ve kuzeybatı köşe odalarının yer alması yapıyı diğer serbest haç planlı kiliseden ayırmaktadır. Bazı kiliseler duvar resimlerine sahiptir. Bunlardan B4 olarak adlandırılan kilisede bema adı verilen kutsal mekanın kuzey ve güney duvarlarında melek ve bir asker aziz tasviri vardır. B 20 no.lu kilise, yoğun duvar resimlerine sahip tek kilise olması açısından önemlidir. Kilisede aziz, azize, martir, piskopos olmak üzere büst ya da tüm tek figürler vardır. Ayrıca İncil ve Tevrat konulu sahneler yapının özellikle örtü sisteminde yer almaktadır. İncil konulu sahneker, İsa'nın çocukluk, yetişkinlik ve çektikleri dönemlerine ait olup, yoğunlukla Bayram sahneleridir. Kuzey haç kolunun doğu duvarının üst bölümünde kısmen yıpranmış kitabe önemlidir. B 23 olarak adlandırılan kilisede ise çok az duvar resmi kalıntısı vardır. Tek nefli kilisenin beşik tonozunda İsa'nın yaşamından sahneler resimlenmiş olduğu düşünülür. Bazı kiliselerde özellikle itinalı işçilik gösteren templon duvarlarında kazıma tekniğinde yapılmış süslemeler, sembolik tasvirler görülmektedir.

Yapılardan B7, B24 güvercinliktir. B11 güvercinlik ve komplike bir konuttan oluşur.Güvercinliklerin hazne ve ona açılan depo olmak üzere iki bölümden oluştuğu bilinir. Güvercinlikler mimari özellikleri açısından Ağırnas Vadisindeki kayalık yerleşimde bulunan güvercinliklere çok benzemektedir. Bağpınar'daki yerleşimde zirai yapı örneklerinden ambar ya da tahıl depo örnekleri de vardır. Özellikle B9 olarak adlandırılan yapının ambar olması muhtemeldir .

Vekse köyünde yapılan çalışmalarda toplam 9 yapı tespit edilmiştir. Bunlardan 4'ü kilisedir. Diğer 5 yapı ise sivil ve zirai yapılardır. V1, V3 ve V8 no.lu kiliseler iki neflidir. V1 no.lu kilisenin tonozunun güney yarısının doğusunda İsa'nın yaşamından sahneler resimlenmiştir. V9 no.lu kilise ise komplike bir plana sahiptir. Doğuda serbest haç planlı yapının batı bölümü tek nefli bir plana sahiptir. Yapının güneydoğusunda ise tek apsisli kare planlı küçük bir şapel

vardır. V2 no.lu büyük bir konut; büyük bir mutfak ile yapının güneyindeki giriş mekanına bağlanan küçük odalardan oluşur. V 4 ve V5 işliktir. Özellikle V4 olarak adlandırılan işlik ; üzüm ezme havuzu ile sıra biriktirme haznesinden oluşur. V 6 no.lu yapı iki kattan oluşan bir ambardır. Komplike bir plana sahip bu yapı zemininde tahıl depolarına ait kuyuların ağızları vardır. V 7 ise güvercinliktir.

Yerleşimlerin güvercinliklerden sonra en yoğun yapı grubu konutlardır. Konutlar, farklı boyutlarda inşa edilmiş basit ve komplike kimi zaman çok katlı yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Konutların birinci grubunu Erdemli’de olduğu gibi doğu-batı ya da kuzey-güney doğrultusundaki giriş mekanı olarak adlandırılan bir ön mekanın etrafında sıralanan odalardan odalardan oluşan çiftçi meskenleri oluşturur. Giriş mekanında fırın ile su depolamaya ayrılan teknelerin bulunduğu örnekler vardır. Giriş mekanına açılan kare dikdörtgen ya da düzensiz planlı mekanların duvarlarında sekiler ve nişler, zeminlerinde ise kuyu depolar bulunur. Giriş mekanları konutların günlük yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Düz tavanlı mekanların duvarlarında tahıl ve su depolamaya ayrılmış derin tekneler ile zeminlerinde kuyu depoların daire biçimli ağızları görülmektedir. Farklı yükseklikteki düzlemlerde yer alan düz tavanlı dikdörtgen, kare ya da düzensiz planlı odalar rampa ya da basamakların yanısıra oda içlerindeki geçitler vasıtasıyla birbirine bağlanırlar. Kimi zaman tavandaki, duvarları basamak oyuklarına sahip geçitlerle yukarı kata çıkılmaktadır. Yerleşimdeki konutların ikinci grubunu, bünyesinde konik yada pyramidal çatılı mutfak ile doğu-batı yada kuzey-güney doğrultusunda çiftçi meskenlerinde giriş mekanı olarak değerlendirdiğimiz mekandan daha büyük boyuttaki “salon” adını verdiğimiz mekanı içeren, daha büyük ve komplike yapılar oluşturmaktadır. Bu konutlar, fazla nüfuslu ailelere ait konutlar olmalıdır. Fakat bu yapılar, Kapadokya’daki Selime ve Yaprakhisar’da olduğu gibi içinde kilise, ahır, büyük bir tören salonu içeren yerel aristokrat ailelere ait büyük ve kapsamlı örnekler değildir. Bizans kaya konutları ile ilgili çalışmaların azlığı çalışmamızın en zor yanlarından birini oluşturmakla birlikte bu konudaki bilgilerimizin sınırlı kalmasını sağlar. Özellikle Kallas, Ousterhout gibi araştırmacıların bu konu hakkındaki görüşleri çalışmalarımıza ışık tutmaktadır. Rodley ve Kostof’un Kapadokya’da manastır olarak kabul ettikleri yapı topluluklarından bazılarının 10. ve 11. Yüzyıllarda yerel toprak sahibi askeri seçkin ailelere ait avlulu büyük konutlardan oluşan sivil yapılar olduğu kabul edilmektedir. Fakat Ağırnas’ta yer alan konutları, bu tür büyük kapsamlı konutlar olarak değerlendirmemek gerekmektedir. 6 No.lu konut, 2.gruba ait basit örneklerden biridir. Kuzey-güney doğrultusunda beşik tonoz örtülü salona bitişik kare planlı, tepesinde bacası olan pyramidal çatılı mutfak bulunmaktadır. Salon, derin bir geçitle depo ve diğer yaşama birimlerine açılır. Salonlar, Selime ve Yaprakhisar örneklerinde konutların merkezinde yer alan yemek ya da kabul salonu olarak kullanılan çok işlevli mekanlardır. Aynı özellik Ağırnas’taki konutlarda da görülmektedir. Salonların mutfak ile olan bağlantısı, yemek işlevi ile ilintili kullanıldığının göstergesi olmalıdır.

Yerleşimlerde şarap işliklerinin azlığı dikkati çekmektedir. Üzüm ezme havuzu ile üzüm suyunun biriktirildiği hazneden oluşan bu işlik, Kapadokya bölgesinde özellikle Soğanlı ve Erdemli’deki örneklerle paralellik göstermektedir. Yeni keşfedilen bu sivil yapı örnekleri, yerleşim ve çevre kimliğine katkıda bulunan ve yöresel yaşam biçimini yansıtan halk mimarisinin temsilcileridir. Kendine özgü mimari özelliklerine rağmen bugüne kadar yeterince araştırılmamış bu yapılar, döneminin sosyal ve ekonomik yapısını, ticari etkinlikleri ile komşuluk ilişkilerini aktaran belge niteliğindedir. Mekanların organizasyonu hane halkının sosyal yapısını ve toplumun temel hiyerarşisini ortaya koymaktadır. Yerleşimdeki çalışmalarımız, bu yıl vadinin özellikle güney bölümlerinde gerçekleştireceğimiz incelemelerle son bulacaktır.

7. KAYNAKLAR

G.Büyükmihçi “ 19. Yüzyıl Anadolu’sundan Günümüze Yansıyan Özgün bir Tarımsal Ticaret Yapısı: Güvercinlikler” Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006 /2, Sayı 21,97-119.

Constantine Porphyrogenitus, De administranto Imperio (CFHB 1), (ed.G.Moravosık, R.J.H.Jenkins) Dumbarton Oaks, Washington D.C. 1967.

H.Cömert, Koramaz Vadisi, Kayseri 2008.

G.Demegne “ Güvercinlikler” Geçmişten Geleceğe Nevşehir 13, 2010, 3-9.

Γεοπονικα, Agricultural Pursuits, (Çev. T.Owen), London 1805.

E.Güney “ Güvercinlikler” Ürgüp Dergisi, 1996, 26-27.

F.Hild, Das Byzantinische Strassensystem in Kappadokien, Band 2, Wien 1977.

F.Hild, M.Restle, Tabula Imperii Byzantini, Kappadokien (Kappadokia; Charsianon, Sebastia und Lykandos), Band 2, Wien 1981.

E. Honigman, Die Ostgrenze des byzantinischen Reiches von 363 bis 1071 nach griechischen, arabiscsyrhen, syrischen und armenischen Quellen (Corp.BruX. Hist.Byz.III), Bruxelles 1935.

M.M. Hülagü “Osmanlı Devleti’nde Güherçile Üretimi ve Kayseri Güherçile Fabrikası” Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 11 ,2001, 73- 93.

V. İmamoğlu, M.Korumaz, Ç.İmamoğlu “ A Fantasy in Central Anatolian Architectural Heritage: Dove

kish “Cotes and Towers in Kayseri” METU JFA 2005/2, 79-90.

R.Kakish “Evidence for Dove Breeding in the Iron Age: A Newly Discovered Dovecote at ‘Ain al-Baida/’Amman” University of Jordan Journals Portal, Vol.VI, No.3, 2012.

S.Karagöz “ Anadolu’da Güvercinlikler” İbik Dergisi, Kuş Araştırmaları Derneği Yayınları Yıl:1, Sayı:3, 1999.

M. Kaya “ Kaya Mezarlar ve Güvercinliklerimiz” Geçmişten Geleceğe Nevşehir 3 ,2005, 15-18

M.Korumaz “Korunması Gereken Bir yapı Türü Güvercinlikler” VI.Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu Bildirileri, Kayseri, 2002, 505.

B.Umar, Türkiye’de Tarihsel Adlar, İstanbul 1993.

B.Yaman “ Ani Güvercinlikleri” Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, X.Ortaçağ-Türk Dönemi kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırma Sempozyumu Bildirileri,03-06 Mayıs 2006, Prof.Dr.Örcün Barışta’ya Armağan, Ankara 2009, 817-824.

B.Zissu “ Two Herodian Dovecotes: Horvat Abu Haf and Horvat Aleq” The Roman and Byzantine Near East: Some Recent Archaeological Research, Journal of Roman Archeology Supplement, 14(1995), 56-69.

Proje Sırasında Yapılan Yayınlar;

N.Çorağan Karakaya “Kayseri’nin Gesi Beldesi, Küçük Bürüngüz (Subaşı) Köyü ile Ağırnas Vadisi’ndeki Bizans Dönemine ait Sivil-Zirai Kaya Yapıları” Turkish Studies, Vol. 9/10 (2014), 335-358

EKLER

Proje Sırasında Yapılan Yayın;

N.Çorağan Karakaya “Kayseri’nin Gesi Beldesi, Küçük Bürüngüz (Subaşı) Köyü ile Ağırnas Vadisi’ndeki Bizans Dönemine ait Sivil-Zirai Kaya Yapıları” Turkish Studies, Vol. 9/10 (2014), 335-358